

VÄLIS-EESTI

Nr. 9

SEPTEMBER

1937

EESTI MEHAANILISE
PUUTÖÖSTUSE
AKTSIA SELTS

A. M. ILUTHIER

Saaduste müügikohad:

TALLINNAS: V. Posti 9, tel. 446-16
" Pärnu mnt. 69, tel. 426-00
peale kella 16 " 426-05
TARTUS: E. W. Jürgens, Ülikooli 2, tel. 7-88

Sügishooaja UUDISRIIDEID,
kõrgekvaliteedilisi COTTON-sukki,
„LUKSUS“, „LADY“, „URVE“
ja plateeritud sukki „ILMATAR“
INTERLOKK-triikoopesu
soovitab tuntud headuses

A-S. OSKAR KILGAS

VABRIK TALLINNAS

Kaubandus- Tööstuskoja Teataja

ilmub
kaks korda kuus

Toimetus ja talitus:

Kaubandus-Tööstuskoda,
Tallinnas, Pikk t. 20. Telef. 426-15.

Millest kirjutab Kaubandus-Tööstuskoja Teataja?

„Kaubandus-Tööstuskoja Teataja“ paneb erilist rõhku sisu mitmekesidusele, tuues ärialal tegutsevale lugejaskonnale hulga väärtuslikku, populaarselt kirjutatud lugemismaterjali artiklite näol parimate majanduselu tundjate sulest kaubanduse, tööstuse, panga ja kinnitussasjanduse ning merisõidu alalt, eriti aga praktilisi näpunäiteid organisatsiooni korraldamise ja kauba ostu-müügi kohta. Edasi toob „Kaubandus-Tööstuskoja Teataja“ igas numbris ärimehetele hädavajalikku informatsiooni turgude, kaubahindade, rahakursside, uute seaduste ja määruste ning paljude teiste igapäevases ärilises tegevuses lahendust nõudvate küsimuste kohta. Suurimat tähelepanu pöörab „Kaubandus-Tööstuskoja Teataja“ puuduste ning väärnähtuste selgitamisele meie maksusüsteemis ja uute kaubandusse ning tööstusse puutuvate seaduseelnõude refereerimisele. Samuti leiab Kaubandus-Tööstuskoja tegevus aegkirja veergudel võimalikult täielist peegeldust, luues kindla ja vahetuma ühenduse meie majandusliku parlamendi ja selle valijate vahel.

KÕIGE LÄHEDAM SÜDAMELE — SÜNNIMAA
LUGEGE

PÄEVALEHTE,

OLETE ALATI KODUMAA SÜNDMUSTES TEADLIK

VIIBIDES KODUMAAL — KÜLASTAGE KINDLASTI

PÄEVALEHE RAAMATUKAUPLUSI

TALLINNAS, PÄRNU MNT. 10. PIKK TÄN. 2

SOOVITAME SUURES VALIKUS:

KÕIKI EESTIKEELSEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNA-
PLAANE, VAATEKAARTE j.n.e. KÕIGI EESTIS ILMUVATE
AJAKIRJADE PEALE TELLIMISTE VASTUVÕTMINE.

TALLINNA EESTI KIRJASTUSE ÜHISUS

TALLINN — EESTI, PIKK TÄN. 2. OMA TEL. KESKJ. 428-83

A-s. „Eesti Reisibüroo“

Peakontor: Tallinn, Raekojaplats, Kinga tän. 3. Tel. 433-20

Osakonnad: Tartu, Suurturg 7. Tel. 3-72.

Pärnu, Rütli tän. Endla majas. Tel. 1-13.

Telegrammide aadress: ERBO, Tallinn.

I. Raudteepiletite müük:

- a) kõikidesse kodumaa jaanadesse
- b) kõikidesse Euroopa suurematesse linnadesse.

II. Laevapiletite müük:

- a) kõikidel kodumaa ja Baltimere liinidel.
- b) ookeanipiletid inglise, saksa, poola, belgia, prantsuse, rootsi, hollandi, itaalia ja ameerika laevaliinidel, kõikidesse suurematesse ulgumere sadamatesse.

III. Õhusõidupiletite müük:

„Aero“, „Aerotransport“, „Deutsche Lufthansa“ ja „Loti“ liinidele. Esindus ja agentuur kõikidest suurematest Euroopa reisibüroodest. Rahavahetus ning valuuta ost turistidelt. Välismaa passide ja viisumite muretsemine. Ringsõidupiletid turistidele terves Euroopas, ka Nõuk. Venemaal. Kohalikkude omnibuseliinide piletid, o-ü. „Mootor“ j. t.

Nõuanded ja arvestused tasuta.

KAUBAMAJA

J. Puhk & Pojad

TALLINNAS

Peakontor Põhja pst. 21, tel. 416-40

Osakond Estonia pst. 27, tel. 427-55

**SUURVESKI
KAERAHELVETETÖÖSTUS
MAKARONIVABRIK
IMPORTKAUBAD**

suhkur, sool, heeringad, koloniaalkaubad, põlluväetus, õlid, bensiin, petrooleum, rauakaubad, põllutöõmasinad, ehitusmaterjal, majatarbed, elektrilambid, autod, autokummid, paadimootorid, tennistarbed.

EKSPORTKAUP: Lina

KONTORID: Tartus, Pärnus, Narvas, Viljandis, Valgas, Petseris, Rakveres, Paides, Võhmas, Abjas, Põltsamaal.

VÄLIS-EESTI

SEPTEMBER, 1937

Nr. 9

9. AASTARÄIK

Kodumaa pöörab oma riigielus uut lehekülge.

Rahvuskogu on lõpetanud oma töö, võttes vastu uue Eesti põhiseaduse ja tema elluviimise seadused. Õigustatult märgitakse, et ükski senistest põhiseadustest ega rahvahääletusel olnud põhiseaduse eelnõudest ei ole saanud nii põhjaliku viimistluse osaliseks kui Rahvuskogu poolt vastuvõetud uus põhiseadus. Millisest tihedast filtrist uus põhiseadus pidi läbi käima, tõendab juba tema arutamise kord. Eelkõige oli põhiseaduse läbiarutamiseks loodud kaks koda. Eelnõu jaotati esmalt mõlema koja kolme komisjoni vahel, kes selle arutasid läbi kolmel lugemisel. Siis läks põhiseadus kummaski koja komisjonide esimeestest, aruandjaist ja esindajaist moodustatud üldkomisjoni, kus ta terves ulatuses vaadati läbi uuesti kolmel lugemisel. Selle järele tuli eelnõu arutusele esimese koja üldkogus. Vastuvõetuna 1. koja poolt läks ta 2. kotta. Peale vastuvõtmist 2. koja asus tegevusse mõlema koja vaheline kooskõlastamiskomisjon erinevuste silumiseks kummagi koja eelnõudes. Siis läks eelnõu uuesti 1. kotta ja sealt 2. kotta, ja, kui siis veel lahkumine küid jäid püsima, seal otsustas lõplikult mõlema koja ühine üldkoosolek. Kui veel mainida igasuguseid alam- ja erikomisjone, mis moodustati üksikute küsimuste läbivaatamiseks, siis võib juba kõigest ülaltoodust järeldada, et põhiseadus leidis väga põhjalikku sõelumist. Arusaadavalt oli väga erinevaid seisukohti ja vaieldused nende pärast olid õige temperamentsed, otsustas aga enamuse tahe. Ei saa eitada, et püüti otsida võimalikult

kompromisse, millega võinuksid nõustuda kõik. Siiski põhiseadus sellisena, nagu ta vastu võeti, ei rahulda veel mõndagi, ent — nagu juba kord ka varem märkisime, niisugust põhiseadust luua oluaks võimatu, mis rahuldanuks täiel määral kõiki. Kes aga põhiseaduse loomisel ei leidnudki täit rahuldust, võivad lohotuda sellest veendumusest, et uus põhiseadus on siiski samm edasi endistega võrreldes. Tõsiste riigimehelikkude ja demokraatlikult häälestatud juhtide puhul võimaldab ta riiki juhtida selle parima heaolu raamides. Sest tõik on ju see, et hea põhiseadusega võidakse valitseda halvasti ja halva põhiseadusega hästi. Põhiseadus ükski ei ole veel see nõiaavits, mis muudab elu kullaseks. Kui meie uuele põhiseadusele soovitakse ja loodetakse pikka iga, siis seda loodetavasti võivad kindlustada kõige suuremal määral meie oma senised riiklikud kogemused, traditsioonide tärkavad idud ja uue põhiseaduse alusel võimu käsitatavate juhtide riigimehelikkuse ning rahvameelsuse tase.

Üleminek vanalt põhiseaduselt uuele teostub lähema aja jooksul. Uus põhiseadus hakkab kehtima juba 1. jaan. 1938 ja 23. apr. t. a. peab astuma kokku uus riigikogu. Uus president üleminekuajal valitseva riigihoidja asemel peab valitama kuue kuu jooksul riigikogu kokkuastumisest arvates, kui mitte ettenägemata takistuste pärast vastav kolleegium presidendil valimisi edasi ei lükka. Nii siis aasta jooksul peab uus põhiseadus olema leid-

Põhja-Kanada vetel.

Lootsikuga mööda Peace-jõe põhja poole. — Hulkurielu romantika. — Eksimine ürglaanes. — Pioneeride jälgedes indiaanlaste radadel.

Kes tahab alustada pikka reisi tundmatutesse kaugustesse, peab end vastavalt varustama. Alustades oma reisi Põhja-Kanada vetel, tuli meilgi võimalikult kõigele mõelda.

Londonis varustasime endid ainult soojade riietega, laskeriistadega ja laskemoonaga. Ahju, keedunõud, konservid, jahu, suhkru jne., otsustasime osta viimases suuremas linnas.

Augustikuu algul alustasimegi oma pikka teekonda. Ühendriikide piiril aga selgus, et mulle ei anta luba läbi Ühendriikide sõitmiseks, kuna mul ei olnud veel Kanada kodaniku passi. Nii siis ei jäänud muud üle, kui et mina sõitsin rongiga Albertasse, kuna mu kaaslased sõitsid autoga läbi Ühendriikide, nagu meie algkavas oli ette nähtud.

Kohtusime jälle Manitobas, ja nüüd algas teekond põhja, ikka läbi viljapõldude, millel ei paistnud lõppu olevatki. Oli parajasti viljakoristamise hooaeg ja sõitsime nagu läbi kuldse mere. On ju Kanadas farmid ikka 2—5.000 aakrit suured, mõned isegi 10.000 aakrit ja enam. Nii on siis loomulik, et hooneid näeb harva, ja et inimesed ja hobused tunduvad sipelgatena neil laiadel nisuväljadel.

Esimest korda oli mul siis ka juhus näha töötamas kuulsaid kombainereid. Need on masinad, milles vilja niitja ja peksja on ühendatud. Päratu suur traktor

veab üle põldude masinat, mis niidab, peksab, tuulab, terad kottidesse puistab ja kotid kinni õmbleb. Soovikorralt pakib masin ka põhu ja seob traadiga kinni. Kui imestamisväärset hõlpsaks ja kergeks on raske põllutöö muutunud!

Õo veetsime Calgary linna lähedal ja järgmisel päeval olime juba Edmonton'is. Seal otsisin üles eestlase Hans Huene elukoha, kelle aadressi ma juhuslikult olin saanud. Kahjuks aga ei olnud teda kodus. Sõitsime siis paar miili linnast välja, söekaevanduste lähedale, et kasutada juhust ka kaevanduse eluga tutvumiseks. Pean mõnna, et see jättis mulle rõhuvat muljet. Töölised olid kõik äärmiselt kahvatu, suurte mustade rõngastega silmade ümber. Mikroskoobiliselt peen söetolm pidavat niivõrd nahapooridesse tungima, et seda sealt väga raske kõrvaldada olevat, sellest siis ka need tumedad silma-alused tingitud. Surmavaikus seadsid töölised omale gaasilambid otsaesisele, mõned vahetasid riideid. Ei olnud kuulda muidu tööliste hulgas nii harilikku vilistamist ega jutukõminat, ei näinud ma ka ühtki rõõmsat nägu. Ei tea, kas elu ja töötingimused kaevandustes nii rasked olid või mõjus tööliste teadmine, et seal sügaval maa all neid iga minut surm varitseb. Igatahes lahkusin mina kaevandustest kui matustelt.

nud rakendamist täiel määral. Jääb vaid soovida, et üleminek teostuks ladusalt ja et kõik ringkonnad selleks kaasa aitaksid.

Väliseestlased, kes kodumaaga kontakti peavad, on huviga jälginud meie põhiseaduse loomise tööd, nagu seda juba ka varem oleme märkinud. End nad ei tõtta seisukohte võtma põhiseaduse kui niisuguse suhtes, vaid püüavad olukorda hinnata kodumaa üldise heaolu järgi. Nii deklareerivad Washingtoni eestlased, et nad ei hu-

vitu kodumaa sisemistest poliitilistest vooludest ja võitlustest, vaid hindavad Eestit kui tervikut ja pooldavad iga valitsust, mis kindlustab Eesti paremat tulevikku ja tema rahulikku arenemist. Arvatavasti väljendab see seisukoht ka paljude teiste väliseestlaste seisukohta. On täiesti mõistetav, et kangel asuv väliseestlane teeb otsust mitte üksikasjade, vaid üldise tulemuse järgi. Ka põhiseadust hindab ta selgelt seisukohalt. ED. R.

Linna tagasi sõitnud, läksime jälle isand Huene poole. Seekord oli ta kodus. Tal oli väga hea meel, kui kuulis, et ma teda ainult selle eesmärgiga üles otsisin, et üle hulga aja jälle suguvenda näha ja mõne sõna emakeeles vahetada.

Edmonton'is otsime oma suuremad toidutagavarad ja saatsime nad ette Peace River'ile (Rahujõe). Veel oli meil 360 miili autosõitu, siis pidi algama teekond mööda jõgesid ja järvi.

Pean ütleva, et autosõit kuuma ilmaga ei kujunenudki eriti meeldivaks. Istusime kolmekesi kõrvuti, temperatuur autos oli veel kuumem kui väljas. Juhtimine kruusateedel on väga väsitav, nii siis istusime tüüri taga järgimööda. Siiski muutus sõit päris kurnavaks. Kui aga jõudsim Edmonton'ist 50 miili välja, algas kruusatamata tee, mis oli nii auklik ja künklik, et pidime sõitma päris aeglaselt. Sarnast teed oli 50 miili, siis jõudsim Athabaska jõeni. Tol ajal ei olnud Athabaska jõel veel silda ja jõest üle veeti parvega, mis veevoolu jõul edasi-tagasi liikus.

Põhja pool Athabaska jõge läheb maa mägiseks ja tee kõveraks. Farme ja elamuid üldse silmab harva. Kohtasime juba esimesi indiaanlasi, keda mina nägin esimest korda elus.

Peace River Landing'us lõppes meie autosõit. Siit peale võisime edasi pääseda vaid vett mööda.

Ilma aega raiskamata otsime omale kohapealsest lauahoovist lauad, lähema farmeri käest saime tööriistad ja veel samal õhtul algasime oma paadi ehitamist.

Õhtul farmeriga juttu ajades sai ta kuulda, et mina olen eestlane. Olin juba ette valmistatud küsimustele, kus Eesti asub ja mis rahvas need eestlased on. Minu suureks imestuseks aga ütles inglasest-farmer suurima südamerahuga, et siin ümbruses on õige mitmeid eestlasi. Päris raske oli uskuda, et — läbistanud suuri linnu ja rahvarikkaid maakohti, — mul ei olnud juhust eestlasi kohata, kuna siin, tsivilisatsiooni serval, neid olevat isegi mitmeid.

Paadi ehitamine sugustis hommikust õhtuni ja ei jätnud sugugi vaba aega. Ühel

**Kolm kanget meest alustavad teekonda kaugemale põhja.
Keskel K. Aguraijuja.**

ilusal päeval ei suutnud ma siiski enam kiusatusele vastu panna ja läksin kõige lähemal asuvat suguvenda külastama. See oli isand Moro, kellel oli suur saeveski ja ilus elujärg. Isand Moro võttis mind lahkelt vastu ja lubas minu autole oma ruumikas garaažis seniks ulualust, kuni ma kord oma matkalt jälle tagasi tulen.

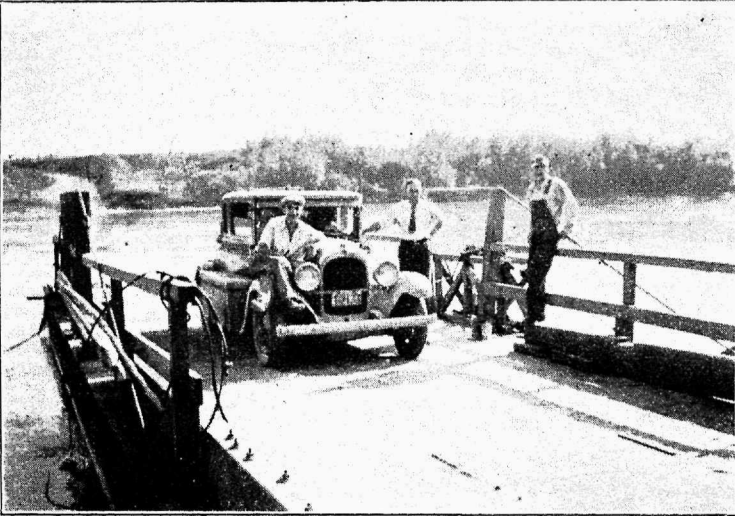
Kulus veel viis päeva, enne kui me nii kaugel olime, et võisime Peace-jõge mööda alla liuglema hakata.

Algas kaunis pikk laisklemise-ajajärk. Meil ei olnud ju nüüd muud midagi teha kui toitu keeta, süüa ja magada. Sügise-ne päike oli alles soe, ja mõnus oli lamada puldanil, millega meie moon oli kinni kaetud, ja vaadelda mööduvat maastikku.

Kuna meid oli mitmelt poolt hoiatatud Peace-jõe kärestikkude eest, siis ei julgenud meie öösiti sõita, vaid veetsime ööd kaldal. Ööd olid veel soojad, nii et oli täiesti mõnus lahtise taeva all magada. Jõge mööda alla liueldes nägime palju musti karusid, kes jõe kaldal omale toitu otsisid. Nende eemalepeletamiseks tegime õhtuti suure tule, millel õhtueinet keetsime ja mis meile öösel ka sooja andis.

Lihast ja kalast ei tulnud meil kunagi

Sõit üle
Athabaska jõe
parvega.

puudu. Kala oli jões haruldaselt palju — kui tuli isu kala järele, õngitsesime lühikest aega, ja oligi eine või lõuna käes. Põtru oleksime võinud tappa rohkem, kui me kunagi oleksime suutnud ära tarvitada. Lasime neid aga ainult siis, kui värske liha oli meil juba otsas ja kui kaladest oli isu täis.

Pärast 13 päeva kestnud teekonda jõudsime Fort Vermilion'i. Fort Vermilion asub Peace-jõe kaldal ja on üks neist hõredalt üle terve Põhja-Kanada laialipillatud kaubavahetus-punktidest, mis omal ajal valgete poolt selleks asutati, et pärismaalasi paljaks koorida ja neid whisky'ga enneaegselt hauda saata. Suurim ettevõtte sel alal oli „Hudson Bay Company“, mis tegutseb praegugi. Nii on ka Ft. Vermilion'is peale teiste kaupluste praegugi Hudson Bay Co. osakond.

Sidusime oma paadi kaldale ja lõime laagri üles. Kuna meil oli tekkinud suur isu pärmiga tehtud leiva järele, läksin Hudson Bay Co. kauplusse. Müüja küsis minult leiva eest 5 korda rohkem, kui olime maksnud 13 päeva tagasi. Küsimusele, kas ta mitte nalja ei tee, vastas kaupmees, et paarsada miili kaugemale maksame leiva eest juba kahekümnekordset hinda. Jätsin kalli leiva sinna paika ja läksin tagasi laagrisse, kus oli külluses jahu, millest võisime omale ise leiba valmistada.

Elanikkudelt järele kuulates saime teada, et esimene karestik on 150 miili allpool. Meid õpetati, et peame hoolega hoidma paremat kätt jõge ja karestikus paadi kõie otsas alla laskma.

Ft. Vermilion'i kohal on Peace-jõe laius 1000 meetri ümber, kuid meile öeldi, et jõgi muutub allpool veel tublisti laiemaks. Kaldalt jõge uurides nägime üksikuid väga tumedaid laikusid, mis kujutasid endast neelukohti. Mõnesse neist viskasime puufüki, mis silmapilkselt kadus ja alles mõnesaja meetri kaugusel jälle veepinnale kerkis.

Õppisin siin tundma paljusid looduse nähteid, millest varemini olin ainult kuulnud. Nii tungib siin mõnes kohas maa seest välja gaas, mis täidab õhku õige vastiku lõhnaga. Mõnes kohas purskab ühes gaasiga ka vesi maa seest välja. Ühes kohas purskab vesi kuni 200 jala kõrguseni august, mille läbimõõt on umbes 10 jalga. Kuna see vesi on soolane ja gaasiga segatud, oli ta ümberringi kõik puud ära suretanud selles ulatuses, kui kaugele tuul ta laiali kandis. Haruldast vaatepilti pakuvad põlevad gaasi-allikad. Maast väljatungiv gaas põleb vahetpidamata ja jätab kummalise mulje eriti öösel.

Päev peale Ft. Vermilion'ist lahkumist pikutasin sooja päikese paistel, mõnusalt piipu tõmmates, kui järsku silmasin paadi põhjas hiirt, kes jooksis moonahunniku

Laager
tee ääres.

K. Aguraljuja
tegutseb kokana.

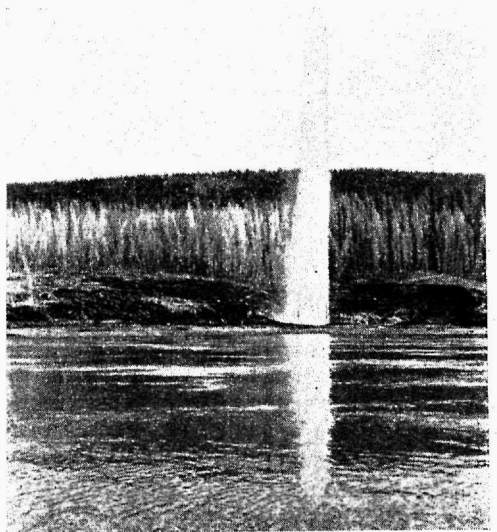
alla. Teatasin sellest oma kaaslastele ja kohe juhtisime paadi kaldale — hiirt ja jahukotte ei võinud ju kauaks kokku jätta! Kandsime kogu moona kaldale ja otisime paadi hoolega läbi, kuid hiirest ei olnud jälgegi. Muidugi oli meil kõigil halb meel raisatud aja ja asjata nähtud vaeva pärast, kuid ühtlasi oli nüüd süda rahul, et meie jahukotid jäävad terveks.

Järgmisel päeval puhus tugev tuul, mis viimaks paisus tõsiseks tormiks. Tuul oli meile vastu ja ajas meie paadi tagasi. Peapahe oli see, et paati loopis vett, mille tõttu otsustasime maanduda. See oli esimene kord, kus meile hakkas selguma, et jahe põhjamaa ei olegi nii meelitav, nagu ta tundus kuumas Ontario linnas. Ja läksime just sügisele vastu! Ilmad muutusid üha jahedamaks ja ööd olid päris külmad.

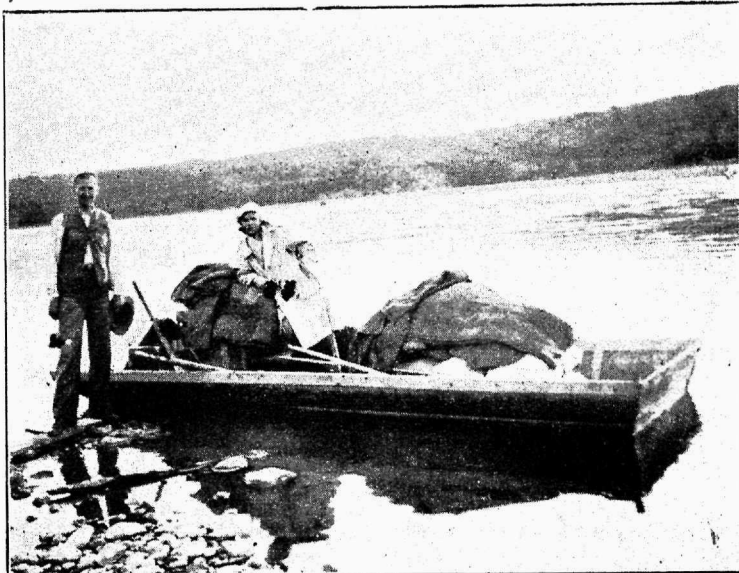
Kui olime juba 19 päeva teel olnud, kuulsime ühel pealeõunal iseäralikku kohinat, mis vahetpidamata kasvas. Saime aru, et see ongi karestik, mis võis muutuda meile hädaohhtlikuks. Hoidsime hoolega parema kalda ligi, nagu meid õpetati. Et aga õhtu hakkas kätte jõudma, otsustasime kaldale minna, et järgmisel päeval edasi liikuda. Tegime tule ja üks kaaslastest läks metsa, et värsket liha muretseda. Öhtust süües nägin jällegi hiirt paadi serval jooksvat. Näitasin teda ka kaaslastele, et nad jälle ei arvaks, et ma viirastust

olen näinud. Nad pidid tunnistama, et loomake, kes paadi serval edasi-tagasi jooksis, oli ikka tõesti hiir. Hiirel näis suur kiire olevat maale pääsemisega. Viimaks leidis ta kõie, millega meie paat oli puu külge seotud, ja jooksis seda mööda maale ning lippas ruttu metsa.

Jutustasin siis oma kaaslastele, et eesti rahva tarkuse järgi lahkuv hiir laevalt tähendab laevahukku. Põliste mandrimestena ei teadnud mu kaaslased säära-

Looduslik hiigelfontaan Peace-jöel.
Vesi purskab kuni 200 jalga kõrgele.

Paat on stardi-
valmis Peace-
jõe kaldal.

sest „merelorast“ midagi ja hiire ettekuulutus jäigi neile muinasjutuks.

Järsku hakkas tuul tõusma ja jõgi tugevalt lainetama. Et vett paati ei pritsiks, naelutasime puldani kõvasti paadi servade külge kinni. Liiv meie laagris oli vahepeal niivõrd niiskeks muutunud, et viisime tule üle suure kivi otsa, mis asus vastu kaljuseina. Ent magada me sel ööl ei saanud. Vesi kerkis silmnähtavalt ja suured lained ähvardasid paadi vastu rannakive puruks peksta. Varsti ulatuski vesi kaljuseinani, nii et ei olnud enam kuiva kohta, kuhu oleks võinud kraami välja laadida. Et paati ja moonu hukkumisest päästa, pidime paati kätega lainetesse tagasi suruma, mis oli kahele mehele küllaltki raske töö. Kolmas kohendas vahepeal tuld ja soendas end, et siis jälle kaaslaste asemele asuda. Nii maadlesime puskleva paadiga, ise puusadeni vees, kuni hakkas koitma. Siis vedasime paadi vastu vett umbes ühe miili võrra tagasi, kuni leidsime liivariba, kuhu võisime paadi välja tõmmata. Kuivatasime siis oma riided, puhkasime veidi ja läksime koske uurima. Koskede kohas on jõgi umbes kilomeetri laiune, veevool on väga kiire. Koskede osas on jõgi täis suuremaid ja väiksemaid kaljumürakaid, millete vahelt vesi voolab valge vahuna. Kä-

restiku alumises osas on umbes 10 jala kõrgune aste, kust vesi kohiseb alla täiesti loodis. Ei olnud mingit lootust siit täislaaditud paadiga alla pääseda. Nii ei jäänud meile muud üle kui oma moon koskedest mööda kanda. Ei olnud naljaasi kanda sajanaelaseid kotte ja kaste neli miili läbi ürgmetsa ja kivist teed mööda! Muud pääseteed meil aga ei olnud. Kui viimaks kogu moon paadist oli ära kantud, hakkasime tühja paati köiega kärestikust alla laskma. Ka see oli küllalt vaearikas töö, kuna pealegi pidime paati vahel ka mööda kruusa vedama. Kuid saime ka selle tööga hakkama, ja meie heameel oli suur, kui moon ja paat jälle ühes kohas olid.

Pärast lühikest puhkust siirdusin metsa, et meie teele värsket liha hankida. Otsisin suuremat looma ja ei pannud täheleegi, mis suunas ma õieti liikusin, kuni korruga taipasin, et olin suuna kaotanud. Imelik tunne asus hinge. Hakkasin liikuma suunas, kus arvasin jõe olevat — kui aga olin kolm tundi käinud, kusjuures pidin kogu aja ronima üle kaljude ja tuulest mahamurtud puude, ilma et oleksin jõeni välja jõudnud, sain aru, et olen ära eksinud. Mu seisukord oli kaunis lootusetu. Padruneid oli mul kaasas ainult väga vähe, mille tõttu ma ei tohtinud neid

**Liivarannal
peale võitlust
tormiga.**

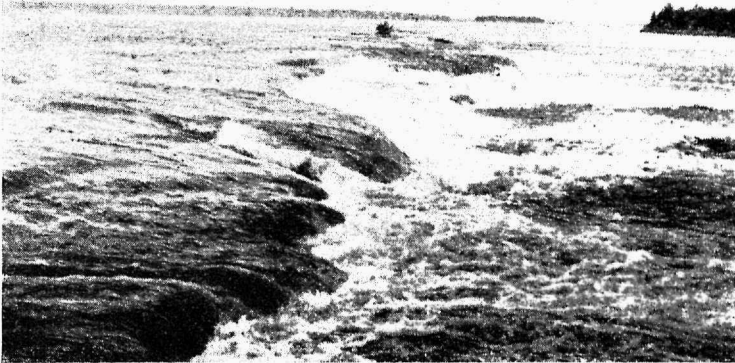
**Läbimärgadena
jõuti viimaks läbi
vee sumades ja
paati vastu vett
tagasi vedades
kitsale liivaribale.**

raisata hädasignaalide andmiseks, kompass oli laagris, olin täiesti üksi — ja mis teadsin mina metsast? Ei olnud ma ju varem metsa õieti näinudki! Ning metsa ja metsa vahel on suur vahe. Mõni mets ulatub paari miilini, teine aga paari tuhande miilini! Olin tõsiselt meeleheitel. Viimaks taipasin ronida kõrge puu otsa lootuses näha jõge, mille suunas minnes oleksin metsast välja pääsenud. Ronisin küll mitme kõrge puu tippu, kuid ma ei näinud nende otsast midagi muud kui ainult metsa. Mu ümber oli tumeroheline meri, mis sinetavas kauguses sulas taevaga ühte. Varematel aegadel olin alati igatsenud viibida suures metsas — nüüd oli see igatsus täide läinud. Kuid veel tugevamini igatsesin nüüd välja pääseda sellest tumerohelisest merest, millesse näisin olevat uppunud. Ei olnud õieti mingit mõtet edasi liikuda selles ürgmetsas, kuna ma ei teadnud suunda. Ometi oli elutahe niivõrd suur, et meeleheitlikult edasi kõndisin, olgu siis õiges või vales suunas. Aeg-ajalt kuulatasin, kas ei kosta ehk mu kõrvu koskede müha, kuid mühin, mida kuulsin, sulatas kõik looduse hääled endasse — see oli Kanada ürgmetsa mühin! Viimaks jõudsin kaunis kõrge mäekingi otsa, millel kasvas hiigel-kuusk. Viimase jõupingutusega ronisin siis selle hiiglaste otsa. Esimese pilguga ei seletanud ma ka selle tipust midagi kui ainult metsa, mis näis hiigel-vaibana ro-

heliste ja tumesiniste kirjadega. Hakkasin siis hoolega uurima, kas ei paista ehk kuskilt suitsu, mis oleks mulle meie laagri asukoha kätte juhatanud. Suitsu ma küll ei näinud, viimaks aga panin tähele, et seda rohelist vaipa läbistab vaevalt märgatav tumedam joon. See ei võinud olla midagi muud kui Peace-jõgi! Nüüd oli mul jälle 100 protsenti lootust eluga pääseda, rahunesin kiiresti, läksin uue jõuga teele — ja pärast kolmetunnist kiiret käiku jõudsingi laagrisse. Olin küll otsustanud, et ei räägi oma kaaslastele sõnagi oma äpardusest, kuid mu näoilme oli vist õige selget keelt kõnelnud, sest nende pilkudest ja küsimustest sain aru, et nad täiesti teadlikud olid sellest, mis minuga oli juhtunud.

Vahepeal olid minu kaaslased hea edu-ga püüdele jahti pidanud ja muuseas ka ühe teeraja leidnud, mis kindlasti pidi inimeste asukohani välja viima. Üks mu kaaslastest ja mina läksimegi siis seda rada mööda teele, et vaadata, kuhu ta õige välja viib. Meil tuli neli tundi käia, siis jõudsimme jõeni, mis jooksis Peace-jõkke ja mille teisel kaldal olid mõned palkidest hooned. Meie hüüete peale tuligi viimaks üks indiaanlane paadiga meie poole. Sellelt kuulsime, et olime välja jõudnud Red jõeni ning et väike asundus teisel pool jõge oli Red River Post. Läksime siis sellesse asundusse ja seal Hudson Bay Co. kauplusse. Kaupluse juhataja, alles noor

mees, oli väga vastutulelik ja jutustas meile, et meie oma moona ka ta praegusest asukohast ei saa paadiga edasi toimetada. Ta juhatas meid ühe šotlase juurde, kes pidas koormakandjaid hobuseid, kelle abil pidime siis oma moona tooma Red River Post'ini.

Läksime siis indiaanlase seltsis šotlast otsima. Red River Post'is oli umbes 30 palkidest hütiti, mis ilma igasuguse plaanina olid ehitatud sinna-tänna. Iga hütiti juures oli vaiade küljes ketis kari koeri, kes vahetpidamata ulgusid ja haukusid, just nagu oleksid nad hulluks minemas. Küsisin siis indiaanlaselt, milleks iga maja juures nii palju koeri on. Saades vastuseks, et need on kelgukoerad, keda talvel vedudeks kasutatakse, avaldasin imestust, miks siis neid ei söödeta. Selle peale seletas indiaanlane, et neid olevat võimatu täis sööta. Poolele tosinale ei jatkuvat üheks eineks suurest seast — see olevat silmapilk ära söödud ja jälle nõudvat koerad süüa! Pealegi söödetavat neid suvel halvemini kui talvel, millal nad on töös.

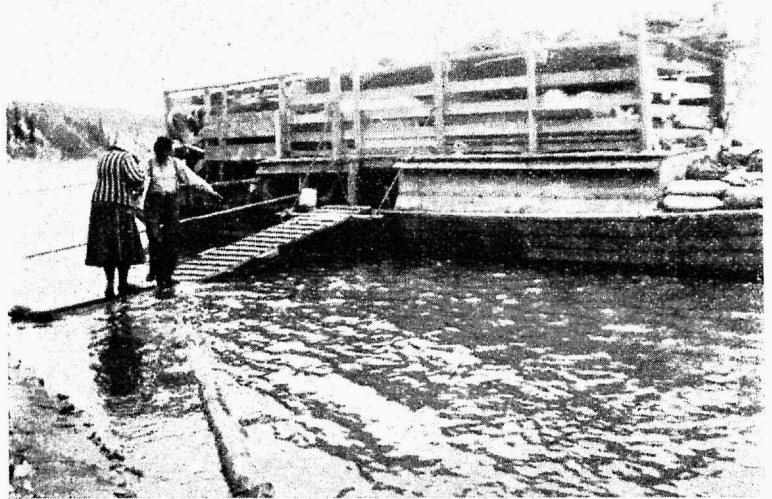
Šotlase hütis oli otse kirjeldamatu mustus. Juba uksel löi kibe mustuse hais ninna. Peremees ise oli haigena sängis. Ta saatis indiaanlast oma poega otsima, kes varsti ilmus ja meile järgmisel hommikul hobustega lubas appi tulla.

Järgmisel hommikul toimetasimegi siis oma moona hobuste seljas Red Riveri asundusse, kuna paat jällegi tühjalt möö-

da veevoolu kõie abil päralt jõudis. See moona asundusse toimetamine läks meile maksma 65 centi iga 100 naela pealt, nii et kogusummas maksime šotlasele \$ 10.— ta abi eest, mis oli õige kallis hind.

Olime nüüd juba 25 ööd lahtise taeva all maganud või õigemini mööda saatnud, sest mõned ööd pidime olema täiesti magamata. Otsustasime siis ühe öö veeta ka katuse all. Sellest meie soovist kuulda saades palus Hudson Bay Co. kaupluse juhataja meid lahkelt oma juure öhtusõõgiks ja öömajale. Peab ütleva, et see noor kaupluse juhataja ja samuti ka tema abikaasa olid äärmiselt kenad ja heatahtlikud inimesed. Nad olid alles hiljuti Uus-Meremaalt siia asunud ja olid väga rõõmsad jälle mõne sõna võida vahetada valgete inimestega.

Järgmisel hommikul asusime jälle teele, saadetuna headest soovidest ja õpetustest, kuidas end hoida kaljunukkidest, mida pidi allpool jõge veel küllalt palju olema. Reis edenes kiiremini kui siiani, sest jõgi oli laiem (umbes 2 miili) ja veevool kiirem, ulatudes vahest kuni 15 miilini tunnis. Teel kohtasime üht politseinikku ja kaht tule-inspektorit. Tule-inspektoriid on valitsuse poolt palgatud ametnikud, kelle ülesandeks on valvata selle järele, et metsades tuli lahti ei pääseks ja, kui ometi tuli juhtuks kuskil alguse saama, selle kohe summutada, tarvitusele võttes kõik võimalikud abinõud.

Lodi on parandatud ja võib teekonda jätkata.

Teisel päeval kohtasime kaht indiaanlast, kes läksid metsa põtra ära tooma, ja kelle käest kuulsime, et kärestikud enam kaugel ei ole. Veevool muutus tõesti veelgi kiiremaks ja pidime olema hästi valvel.

Olime just kärestikkudeni jõudnud ja sõitsime keset jõge, kui nägime teisel kaldal suuremat kogu ja inimesi selle ümber. Alguses ei saanud aru, mis see võiks olla, sest üle virvendava vee on väga raske midagi seletada.

Viimaks nägime, et meile lehvitatakse valget riiet. Saime aru, et on tegemist valgetega, kes vajavad meie abi. Hakkasime kohe sinna poole tüürima, kuid kärestikus ei ole see sugugi lihtne asi. Võttis kaua aega, enne kui saime maanduda.

Kohale jõudes selgus, et üks „scow“ oli kinni jäänud. „Scow“ on suur lodi ehk pargas lameda põhjaga ja loodis seintega. Nädal tagasi oli see kasti moodi lodid kivid otsa jooksnud ja oma põhjalaudadesse üheksa auku saanud, kuni ta siis viimaks oli perve läheduses nelja jala sügavuses põhja kinni jäänud. Hädalisi oli kolm meest. Laeva omanik oli keegi mr. Roos, vahetus-kaupmees North-West Territory's Mackenzie jõel, Fort Simpson'is. Nagu ta meile seletas, oli ta omale igal suvel aastase tagavara kaupu toonud, kuid alati teist teed mööda. Seekord aga valinud mees Peace-jõe, mille omadu-

sed talle täiesti tundmatud, ja selle tõttu õnnetus oligi tekkinud. Rikutud kaupade läbi oli mees saanud kahju rohkem kui \$ 2.000.—.

Töötasime kolm päeva, enne kui saime lodja põhjas olevad augud kinni. Viimaks võisime jälle kraami laevale laadida ja edasi sõita. Jatkasime teekonda ühiselt. Meile oli see tõeliseks õnneks, sest nüüd olime ometi katuse all, kuna ööd olid külmad. Paaripäevalise sõidu järele jõudsime kohale, kus ühinevad Peace- ja Slave-jõed. See koht on nii lai, et tuletab meelde pigemini järve kui jõge. 4. oktoobril jõudsime Fort Smith'i, mis asub Alberta ja North-West Territory piiril.

Meil seisid ees veel suur kärestik ja kosed 16 miili pikkuses, millest ükski sõiduriist läbi ei pääse. Pidime nii siis terve selle suure lodja ja kogu kraami 16 miili mööda maad edasi toimetama! Nüüd on sääraseks kaupade edasiviimiseks olemas vastavad abinõud, traktor-vedur, kaablid jne., nii et see meile ei olnud seotud eriliste raskustega. Kuid alles 20 aastat tagasi olnud olukord sootuks teissugune, nagu teadis meile jutustada mr. Roos. Siis polnud selles kohas ühtki hobust, traktorist rääkimata, ja Hudson Bay Co. lasknud kõik oma kaubad indiaanlaste seljas üle kanda. See olnud sõna tõsisel mõttes orjatöö, millele ükski valge mees

ei läinud. Kuid vaesed indiaanlased ol-
nud selleks tööks sunnitud, kuna tõrku-
jaid karistatud sellega, et talvel neile
midagi ei müüdnud ega ostetud neilt ka
nahku — nii olnud see neile päris elu-
küsimuseks. Igale indiaanlasele laaditud
selga 150-naelane kandam. Iga miili taga
olnud ehitatud väike platvorm, millele
võis seljas olevat koormat toetada ja 3
minutit puhata. Mehed lastud teele iga
kolme minuti tagant, nii et eelmine pidi
oma platvormilt lahkuma, kui järgmine
päralt jõudis. Säärane töö kestnud terve
suve läbi ja selle aja eest maksnud Hud-
son Bay Co. mehele \$ 100.—, s. o. umbes
60 centi päevas. See raha on hiina kuli
silmsil teure varandus, kuid siinsete hin-
dade juures ei tasunud see palk isegi
saapakulu. Valged mehed oskavad ri-
kastuda!

North-West Territory piiril oli ka tea-
tud läbivaatus. Sisse lastakse ainult neid,
kellel on kaasas vähemalt ühe aasta moon
ja küllalt tubli varustus.

Mr. Roos'il oli veel 1000-miiline teekond
ees kuni oma vahetuspunktini, kuid mees
hakkas kahtlema, kas ta suudab selle
teekonna õnnelikult lõpuni viia, ja otsus-
tas talve mööda saata Fort Resolution'is,
mis asub Great Slave'i järve kaldal. Sinna
jõudsimine 11. oktoobril. Fort Resolution on
suuremaid asundusi North-West Territo-
ry's. Siin on mitu kauplust — muidugi ka
Hudson Bay Co. oma —, haigla, arsti
asukoht, postkontor, politsei peakorter ja
isegi rooma-katoliku kirik või missioon.

Teisel päeval oligi juba tugev lume-
torm. Edasilikumisele ei võinud mõtel-
dagi. Nii hakkaski mr. Roos oma „kaup-
lust“ sisse seadma. Muidugi oli see ikka
seesama lodi, mis oli köök, söögituba,
kontor ja mis nüüd pidi käima ka kaup-
luseruumi eest. Peale muu moona oli lod-
jas veel üks pull, 2 lehma, 50 elusat siga
ja veel mõni tosin elusaid kanu. Nii ei ol-
nudki lodja elanikkude tulevikväljavaa-
ted halvad — värsket piim, sealihha ja ka-
namunad olid omast käest, kuna harili-
kult neid aineid tuntakse siin ainult kon-
serveeritud kujul.

Mõnda aega olin mr. Roos'il abiks li-
hunikuna ja kaupmehena. Mu üllatus oli

suur, kui nägin seal kaugel Põhjas juuti,
kes pealegi veel oli kauplusse tulnud sea-
liha ostma! Mr. Roos'i äri läks väga hästi,
nii et tööd jätkus meile kõigile.

Suuremaks päevauudiseks oli siin ühe
varguse lugu. Vargust siin Põhjas palju
ei tunta ja enamuse indiaanlasi ei teagi
selle sõna tähendust. Lugu olnud järg-
mine. Keegi, muidugi valge mees, oli ot-
susele jõudnud, et ega preester üksinda ei
suda kõiki kirikuveine ära juua, ja läks
nii siis preestriks selles asjas appi. Kiriku
uksi siin pole ialgi lukustatud, nii et tee
oli mehele lahti. Kirikus oli aga mitu
vaati, nii et mees seisis raske küsimuse
ees, missuguses vaadis nüüd see kõige
parem vein on. Ega aidanud muud kui
tuli veine proovida. Mees maitstes ühest
vaadist, maitstes teisest — raske oli ot-
sustada. Viimaks siiski otsustas ühe vaa-
dikese kasuks ja läkski sellega oma teed,
ent jalad ei kannud meest enam kuigi
kaugele ja ta tabati teelt kogu veiniga.
Nüüd läks asi muidugi kohtusse. Kohus
koosnes preestriks, kes kohtusse minnes
oli unustanud selle käsu sõnad, mis keelab
kohut mõista ja käseb isegi oma vaenlast
armastada, arstist, kes pidi olema varga
kaitsja, ja politseinikust. Mees mõisteti
kuuks ajaks raskele kehalisele tööle —
abiks politseile metsas puuraimisel.

Fort Resolution'is tutvusime kalame-
hega, nimega De Molt, kes enne külma tu-
lekut oli Forti tulnud ja tahtis nüüd ta-
gasi minna. Otsustasime temaga seltsis
minna, sest tahtsime ju oma eesmärgile
võimalikult lähemale jõuda. De Molt'il oli
paat 5-hobusejõulise mootoriga, millele
mees oli väga uhke. Rautusime tee jääst
läbi kuni vabasse vette, sidusime oma
paadi mootorpaadi puksiiri, ja algaski
sõit. Teel oli väga külm, puhus kange
tuul, ja olime rõõmsad, kui jõudsimme Buf-
falo jõe suhu, kust jäi veel 25 miili kuni
Hay jõe suuni. Kui sinna jõudsimme, selgus,
et järv oli jõe suus küll veel jääst vaba,
Hay jõgi ise aga juba kõvasti jäätunud.
Edasi liikuda enam ei olnud võimalik.
Leidsime omale vana palkhüti, mida siin
hüütakse „cabin'iks“, seadsime selle korda
niipalju kui suutsime ja otsustasime jää-
da siia talvekorterisse, et siis kevade tu-
lekul näha, mis edasi saab.

Tööline, kerjus ja poliitiline vang.

Kerjakotiga mööda Sao Paulot. — Poliitiliste rahutuste keerises. — Vangis. — Viljatu kultuuritöö Minas Geraese palvevendade seas. — Vaiksemates vetes.

Brasiilias seisis ees uue presidendi valimine. Ja sellega seoses valitses ka töökriis. Ka meie, välismaalased, võtsime valimisvõitlusest osa. Sellega võis isegi pisut teenida. Demokraatlaste ja vabariiklaste parteid võistlesid omavahel, ostes raha eest hääletajaid. Toodi metsatöödelt ära isegi kõik emigrandid ja lubati neile head tasu. Nii mõnigi kaval mees tegi valimistega head äri, lubades anda hääle kord ühele, kord teisele parteile.

Sain sellal kärneriks serblasest miljonäri villasse. Kuid siis 1930. aastal algas parteide vahel kodusõda, mille eest kõik rikkamad, ka minu saksad, põgenesid, jättes töölistele palgad tasumata. Olin jälle teenistuseta. Tulin jällegi Sao Bento „orjaturule“ tööolusid uurima.

Seekord aga ei hangitud töölisi, vaid sõjamehi. Ka keegi eestlane T—ke oli selles ametis, lubades eestlastele head tasu. Ja kui kauplemine ei arenenud vabal kokkuleppel, võeti sunniviisil. Mina sattusin niiviisi saksa pataljoni. Pidime kohe tuleliinile minema. Kasutasime aga pääsmiseks kavalust. Andsime ära passid ja palusime luba hetkeks koju minna. Seda lubati. Teadagi ei mõtelnud me enam tagasi tulla. Hoidusime püüdjaist kõrvale.

Sain siis juhtumisi ühe sakslase juurde väljaspool linna kärneriks, kus olin redus kogu äreva aja. Paari kuu pärast lõppes kodusõda. Mul polnud usaldust aga enam passi järele minna ja nii jäingi oma passist ilma.

Olin sakslase juures veel mõne kuu — ainult söögi eest. Peremees oli kodusõja tagajärjel vaesestunud. Oli ju temagi tööline, kes kannatas töökriisi tõttu. Linn oli täis töötatöölisi. Nälg ajas paljusid kerjama.

Minu venna protsess venis pikale. Eestlane Riks S—el, kes selle kohtu-asjaajamise enda peale võttis, täitis advokaadi

osa. Meil oli aga põhjust kahtlustuseks, et ta asja ei aja erapooletult. Minu poeg, kes oli Sao Paulo toiduainetetöölise uniooni liige, tõi oma asutuse advokaadi protsessi käiku kontrollima. See ei meeldinud S—elle. Ta püüdis mind ja poega asja juurest hoopis kõrvaldada. Et ta aga seda avalikult teha ei tahtnud, siis leidis ta endale abimehe, ühe endise ohvitseri, eestlase, kes oli siin politseiteenistuses. See mees juhatas nii mõnigi kord politseid eestlasi põhjusetu kinni nabima, püüdes teenida sel teel endale kannuseid. Nabiti mindki kinni koos teiste eestlastega ja tembeldati meid kommunistideks. Olime paar nädalat politseijaoskonnas uurimise all. Et meile aga süüd ei leitud, siis lasti meid vabaks.

Siis hakati püüdma minu poega. Peeti sellal Sao Paulos tööliste kongressi, kuhu kutsuti töölisi kokku lendlehtedega. Minu pojale kui tööliste uniooni liikmele saadeti ka lendlehti väljajagamiseks. See andis põhjust poega areteerida kui kommunisti. Ta vabastati aga peagi, sest lendlehtede levitamine oli lubatud.

Kodusõja tagajärjel laienes üha töökriis. Tänavad täitusid kerjustest. Nende vähendamiseks asutati isegi Sao Paulos vastav politseijaoskond, kelle ülesandeks oli kerjamise vastu võitlemine. Politsei lahendas ülesannet lihtsalt, asudes kerjuseid püüdma. Sealjuures nabiti südalinnas kinni ka iga teine tööriides isik. Eriti oldi maiad välismaalastele. Ka mind areteeriti, kui olin teel tööle südalinna. Vastuvaidlemata kästi minna sõidukisse, millega sõidutati jaoskonda. Paari päeva pärast, varahommikul, talutati kõik kinnipüütud raudteejaama, kus meid ees ootas tühi vagun. Algas sõit linnast välja. Jaamades linnast eemal hakati kerjuseid paarikaupa rongilt maha laskma. Kõige esmalt lasti minna jalust vigastel ja pimedatel, siis teistel omamaalastel. Pimeduse tulekul oli

jäänud vagunisse veel vaid kolm välismaalast, nende hulgas ka mina. Ühes väikeses jaamas aeti ka meid maha. Läheduses polnud ainukestki maja. Käsikaudu kobasime edasi, otsides pimeduses tuletegemiseks puid. Ühel leedulasel oli õnneks värvli vahel tuletikke. Varsti oligi lõke üleval. Öö veetsime tule ääres, kannatades nälga. Järgmisel hommikul kuulsime ühelt raudteetöoliselt, et Sao Paulosse olevat üle 300 km. Läheduses oli väike linn ja sinna me jõudsimme umbes tunniajalise käimise järele. Palusime süüa, mida ka helled inimesed meile lahkesti võimaldasid. Algasime tagasireisi Sao Paulo poole, kuid nüüd juba jalgsi.

Teekond kestis tervelt kaks nädalat. Teeäärtes kerjasime toitu. Tuli ette, et paljudel elanikest polnud omalgi süüa. Sao Paulosse jõudsimme täiesti kurnatutena. Nüüd oli kerjamine selge ja sellega tuligi alata. Minule oli kerjamine siiski vastumeelt ja ma toimsin teisiti. Käisin majades tööd otsimas. Nii sain mõnes kohas lühajalist tööd, mõnest süüa ja söögi-kraami. Jatkus seda sageli teistegi aitamiseks.

Algasid suured raudtee- ja tekstiiltöölise streigid. Palju streikijaid areteeriti, eriti välismaalasi. Sellal arvas ka meie „advokaat“ paraja aja olevat jõudnud minu kimbutamiseks. Saavutas ju tema nuuskuri ametiga omale lisisissetulekut ja vaatas eestlaste seas agaralt ringi, kellele saaks külge hakata. Siis oli hea võimalus oma vihameestega arveid õiendada. Ja nii oligi politseil uus kaebus, et mind kui suurt kommunisti olevat kardetav streikide ajal vabalt lasta kõndida. Mind võeti kinni ja mu korter puistati segi. Ei leitud aga seal midagi peale välismaal elava sugulase aadressi. Kuid polnud rohkem vajagi. Mind viidi vanglasse, kus oli juba palju välismaalasi ees. Paari nädala pärast toodi sinna ka minu poeg. Kolme kuu pärast, kui algas Brasiilia kodusõja, a. 1932, oli meid siia kogunenud juba 46 inimest — 44 meest ja kaks naist. Enamikus poliitiliselt käremeelne ja rahutu element. Siin oli mitmeid haritlasi Brasiilia oma kui ka teistest rahvustest. 1. mai meelevalduste pärast saadeti meid kõiki

Rio de Janeirosse. Kui mõni kuu hiljem Rio töölised meid tahtsid vabastada, saadeti meid Ilha Grande saarele, kus olime sunniti kolm kuud.

Saarel oli mitu tuhat inimest — sõjavastaseid soldateid ja ohvitseri, poliitika-vange, nende hulgas ka mina, ja igasuguseid vargapoisse. Nälgisime ja saime mõnikord ihunuhtlustki, kuigi mitte niipalju kui vargapoisid. Poliitikasiüldlastel oli vahisoldatite poolehoid. See kergendas mitmeti meie elu. Arst oli koguni niivõrd vastutulelik, et võimaldas minule iga päev paar tundi puhkust ja päikese- ning õhuvanne mere ääres. Kodusõja lõpul kavatsesid kriminaalvangid hakata saarel lõhkuma ja rüüstama, kutsudes ka poliitilisi vange ühes. Meie vaidlesime rüüstamise vastu. Sellega arvestati ja rüüstamine jäi teostamata. Kui ülemus teada sai meie seisukohast mässu suhtes, oli tal nii heameel, et tegi sellest ettekande Riosse. Kohe tulid korraldused meie vabastamiseks. Meid saadeti saarelt Riosse, seal edasi Sao Paulosse, kus meid vabastas isiklikult valitsuse esindaja, avaldades meile tänu rüüstetöö ärahooldmise eest ja pistes igale pihku 10 milli.

Sao Paulo veresauna tegijad saadeti maalt välja. Ka „ohvitser“ P. vabastati politseiteenistusest. Eriti pahased olid nood väikesed nuuskurid. Meie kui „kardetavad kommunistid“ olime jälle vabastatud! Nende tulevik oli aga tume, sest töörahas käärnis ja streigid kestsid mitmes kohas.

Vahepeal sain kirja õelt, kes mind Minas Geraese osariiki kutsus, kuna tema ja ta mees olid mõlemad haigestunud ja neil polnud kedagi, kes oleks nende loomade eest hoolitsenud. Neil oli seal maatükk Borda ta Matta jaama lähedal asunduses, kus asus palju teisigi eestlasi. Sõitsin kohe nende juurde ja aitasin neid hädas, arstides neid ja talitades nende loomi. Õde ja õemees kasvatasid muuseas ka siidiusse ja minu Minas Geraeses viibimise ajal õppisin minagi selle ameti selgeks. Minas Geraeses tegeles sel ajal palju eestlasi siidiusse kasvatamisega.

Küllastasin Minas Geraeses olles ka seal asuvaid suguvendi. Nende üldine elutase

oli keskmine, siiski igatsesid nad kõik kodumaale tagasi. „Kui aga kodumaal midagi peale hakata oleks!“ ohkasid nad — tol ajal oli Eestis veel suur tööpuudus. Kohtasin seal eestlasi, kes olid juba 30 aastat võõrsil elanud ja kes ometi ei olnud veel suutnud kodumaad unustada. Ja keda võiski kõita poolmetsik elu seal Brasiilias? Ainuke meelelahutus, mida sealses koloonias tunti, oli palvemajade külastamine, kus usklikkudele jagati „taevamannat“. Et mina seda meelelahutust pidasin liig ühekülgseks ja et pealegi mina palvevennaks kuidagi ei sobi, hakkasin õhutama seltsi loomist, kus oleksid spordi-, kirjanduse- ja näiteharud. Noored olid seltsi asutamise mõttest väga huvitatud, vanemad inimesed aga, kes on enamuses palvevennad, tegid ägedat kihutustööd säärase patuse ürituse vastu, ja nii jäigi selts ellu kutsumata.

Vaidlesin oma suguvendadega palju ja tihti, nii et viimaks mind kommunistiks hakati hüüdma. Tüdisin viimaks oma viljatust „äratustööst“, kuna olin arusaamisele jõudnud, et ma oma suguvendi nende vaimsest pimedusest äratada ei suuda. Mu omaksed olid jälle terved — miski ei hoidnud mind enam tagasi. Niisiis sõitsin Sao Paulosse tagasi, kus mind suured uudised ootasid. Mu vend oli tööliste ühisuse advokaadi kaasabil oma vigastuse eest viimaks siiski tasu kätte saanud, poeg aga oli „kardetava kommunistina“ jälle kinni võetud ja koguni maalt välja saadetud. Sain aru, et mullegi ei ole Sao Paulos viibimine hädaohutu ja sõitsin Santosesse.

Santosel sain tööle „Volga baari“, mida pidas üks suguõde. Baar läks hästi, kuna Santosel laevad ümberlaadimise tõttu alati pikemat aega peatuvad ja meremeestel selle tõttu ka rohkem aega on pummeldada ja oma rahast lahti saada.

Esiotsa oli baaris päris huvitav töötada, käis seal ju palju meremehi, nende hulgas ka eestlasi, ja uudiseid sai kuulda igast ilmakaarest. Siis aga võttis perenaine „Volga baarile“ lisaks veel ühe baari oma kätte. Nüüd tuli mul töötada ööd kui päevad, kuna minu ülesandeks oli ka sisseostude tegemine Sao Paulos. Ja seda ainult söögi eest! See tundus mulle pi-

kapeale ikkagi ülekohtusena, kuna pealegi mu perenaine silmnähtavalt rikastus. Kui olin aasta otsa baaris vastu pidanud, kirjutasin tütrele, kes oli vahepeal Rio de Janeiro maniküürina tööd leidnud. Tütar tuligi kohe mulle järele ja viis mind endaga Riosse. Alguses olin tütrele „perenaiseks“, talitasin kodus ja keetsin süüa. Otsisin küll ka tööd, kuid ei leidnud. Siis tutvusin ühe venelasest-ärimehega, kes oli Rios juba parkümmend aastat elanud. Temal oli muidugi juba palju tutvusi ja ta soovitas mind oma tuttavale arstile, kes pidi muretsema mulle koha ühte Punase Risti haiglasse masseerijana. Kõik oli juba läbi räägitud ja ootasin ainult kutset tööle. Ent mul ei olnud õnne. Peaarst, kellega olin töö suhtes kokku leppinud, viidi üle teise linna, venelasest-ärimees aga haigestus raskesti ja suri lõikuslual.

Tuli hakata mujal tööd vaatama. Kõik sime tütreaga teise korterisse ja ma leidsin tööd ehitustööl, missuguses töös olin terve aasta. Siis sain majahoidjaks majja, kus me tütreaga elasime. Kõrvaltöona tegin ka igasuguseid remont-töid, kuna majahoidja tasu oli väike. Kuid jällegi jälgis mind ebaõnn. Ühe maja värvimistööl kukkusin redeliga maha ja vigastasin oma sõrme. Vigastus iseendast ei olnud kuigi tõsine, halb oli aga see, et Brasiilia kliimas haavad väga visalt paranevad ja tihti kipuvad halvaks minema. Nii näiteks suri siin noor suguvend Hugo Kurik väikesest haavast saadud veremürgitusse. Võttis kaks kuud aega, enne kui mu sõrm paranes. Selle aja sees pakuti mulle kahel korral head teenistust, mida ma aga ei saanud kahjuks vastu võtta. Nii tahtis keegi venelasest-masseerija mind omale abiliseks, kuna ta seda tööd ise õieti ei mõistnudki. Siin on asi masseerimise suhtes lihtne. Hea raha eest saab mõnelt arstilt vastava tunnistuse ja siis pole tarvis muud, kui vaid lehes kuulutada, et „tehakse massaaži välismaa süsteemi järgi,“ ja patsiente on külluses. Eriti palju tarvitaavad masseerija abi daamid, kes soovivad minna saledaks. Tunnen siin ühte sakslast, kes 20 aasta jooksul massaažiga nii palju raha on teeninud, et võis omale kaks suurt maja ehitada.

Rio de Janeiro's elades tutvusin tütre seltsis linnaga õige põhjalikult, vaatasin kõik ära, mis vähegi vaatamisväärt on, ja seda ei ole Rios vähe. Ka eesti seltsi elust võtsime tütreaga agaralt osa. Oli parajasti Rio de Janeiro eesti seltsi õitseage. Poola ja eesti seltsid olid ühiselt üürinud saali koosviibimiste korraldamiseks. Liikmeid tuli järjest juurde, ja varsti oli seltsil juba 76 liiget. Korraldati koosviibimisi, kus esineti näitemängudega. Mu tütar mängis nii mõneski näidendis peaosas, kuna mina harilikult mõnd naljapala ette kandsin. Rahvast käis koosviibimistel palju, kõik näis olevat hea. Aga keegi ei mõelnud seltsi registreerimisele. Kuni siis ühe koosviibimise ajal politsei tuli piduluba küsima ja leidis, et selts üldse polnudki registreeritud! Vahepeal oli Brasiilias ühe mässukatse tagajärjel välja kuulutatud kaitse seisukord, ja selle kestvusel mingisuguseid seltsi registreerida ei tohtinud. Nii pidigi meie selts oma tegevuse lõpetama.

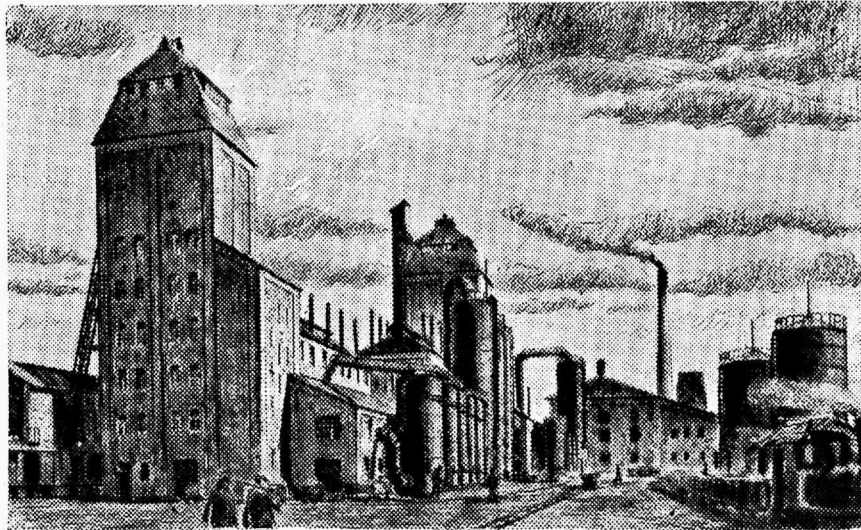
Vahepeal oli minu perekonnas ka jälle rõõmsaid päevi. Mu poeg tuli oma „maa-

ilmareisilt“ tagasi ja olime jälle koos. Kohe tagasi tulles sai ta koha ühte suuremasse hotelli, kus ta pool aastat töötas koka abina, et juba varemini kätteõpitud ametis end täiendada. Poole aasta möödudes tundis ta endal küllalt vilumust olevat, et iseseisvalt töötada. Hotelli juhatus andis talle hea tunnistuse ja selle abil leidiski ta kohe teenistust ühes saksa ettevõttes peakokana. Mõne aja pärast muretses ta ka mulle ja veel ühele suguvendale kohad samasse ettevõttesse, ja nii on meid seal praegu kolm eestlast.

Tundub, et olen jõudnud viimaks kindlamale järjele, leides püsivama töökoha, millega võib olla kõigiti rahul. Kas on sellega lõppenud minu vintsutused, või on saatusel veel midagi tagavaraks minu jaoks? . . .

Vabal ajal tuletan meelde oma läbielamusi siin kaugel Brasiilias ja mõtlen kodumaale, mida ma siiski veel kord loodan näha.

Paradiis on jäänud võõrsil leidmata. . .

Õliivabrikud Kohtla-Järvel.

A/s. ESIMENE EESTI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

End. Riigi Põlevkivitööstus

Juhatus ja müügibüroo: Tallinn, Valli tän. 4-3

Poliitiline väliseesti ajaleht 1905. a. punastel päevadel Berliinis.

Herman Täht.

Vähesed vanema põlve avaliku elu tegelased mäletavad ehk veel, et 1905. a., kui kodumaal punane tsensuuri pliits ei lasknud ajalehte rahvuslikke, veel vähem poliitilisi küsimusi käsitavaid kirjutisi, hakkas Berliinis ilmuma eestikeelne poliitiline ajaleht — või õigem ajakiri — „Edu“.

Teadaolevail andmeil on seni selle ajakirja numbreid säilinud vaid mõned üksikud eksemplarid, milliseid peetakse haruldusteks. Et ajakiri käsitas valitsusasutuste telgitaguseid ja julges õhutada rahvusliku iseolemise tarvidust, siis oli selle ajakirja sissevedu Venemaale keelatud. Sellest saadi aga üle omapärasel teel: õhukesele paberile trükitud 8-leheküljelised ajakirjad saadeti kodumaale Berliini suurfirmade aadresse kandvates ümbrikkudes ärihinnakirjade nimetuse all. Nii vähemalt algul „Edu“ numbrid, millised olid saadetud kõikidele selleaegsetele avaliku elu tegelastele, pääsesid läbi posti tsensuuri adressaatidele kätte.

Kas peale nr. 1 ka teisi numbreid ilmus, seda ei ole seni korda läinud selgitada. Esimene number on ilmunud maikuul 1905. a., seega umbes samal ajal, kui Eestis P. A. Speeki käremeelne „Uudised“ oli sunnitud oma ilmumise katkestama. Neil mõlematel lehtedel on suur ühine joon rahvuslikus mõttes: „Edu“ vaen vene valitsuse ja osaliselt mõisnikkude, „Uudistel“ ainult vaen parunite, s. o. mõisnikkude vastu, sest P. A. Speeki tahtis „Vene valitsusvõimude desorganisatsiooni revolutsioonilist liikumist ära kasutada selleks, et avalikku rahvamässi välja kutsuda.“ Mässi sihiks pidi olema mõisnikkude võimu murdmine. *)

Hoopis paremat taktikat ja osavat poliitilist võitlust soovitab aga

illegaalne lehekene „Edu“. Juhtkirjas „Meie taktika“ kirjutatakse: „Sügavam järelemõtlemine, sügavam sotsioloogiliste seaduste ja poliitiliste tingimuste äratundmine näitab meile, et kõik säärased uisa-päisalsed üksikud rahva, valitsuse ehk mõisnikkude vastu ülestõusmised ja mässud iialgi head ei too ja midagi ei aita ja häda veel suuremaks teevad. Sellepärast arvame meie omaks kohuseks rahvast üksikute mässude ja valitsuse vastu avalike ülestõusmiste eest hoiatada. Selle abinõuga ei ole võitu või paremusi loota, küll aga häda ja viletsust.“ Järgneb rida soovivavaldusi, mida rahvas peaks nõudma, näit. maksude alandamist, emakeelset kooli jne. „Edu“ vastandina „Uudistele“ ei soovita korraldamata mässukatseid, „vaid ühendatud tõrkumisi, tööseismapanemisi ja nõudmisi, aga kõige viimaks „korraldatud mõistlikku vägivalda.“ „Meie poliitiline taktika ei ole mitte revolutsiooniline, vaid ratsio-repressiivne. Vägivald, mida meie soovitame, olgu hästi korraldatud viimane abinõu siis, kui kõik teised enam ei aita. Meie ei soovi mitte tuhandeid ohvreid seal, kus osava asjaajamise juures kümnest küll on.“

Olgu vahemärkusena öeldud, et meie tollaegsed revolutsioonilise liikumise juhid olid just korraldamata mässukatsete juhid ja õhutajad, mille tagajärjeks olid sajad inimohvrid.

Kogusummas toob ajakiri ära üheksa artiklit, neist osa petitkirjas. Saatesõna on pealkirja all: „Armsad suguvennad ja -õed,“ milles ajakiri õige patriootiliselt teele saadetakse. Teiseks artiklik on „Meie lipukiri“,

*) „Uudiste“ kaasomaniku adv. M. Punga väited „Uudiste“ asutamise põhjustest kirjas 13. aug. 1930. a. artikli autorile.

H. T.

milles süüdistatakse valitsusvõime tõe, õiguste ja vooruste ärakiskumises rahva käest. Kolmas artikkel „Vene poliitika kõlbluse ehk moraali ja väljamaa ajakirjanduse kohtu ees“. Artikkel algab nagu ettekuulutusega, mis juba 15 a. hiljem muutus tõeks: „Vene riigi ülemvalitsus seisab voo- ruslikult ja majanduslikult kui ka poliitiliselt selle suure ja pimeda haua kaldal, mille nimi „k a d u m i n e“ on ja mida ta enesele agarasti aastasadasid ette on kaevanud. Kukub ta sinna täna ehk homme või ülehomme, aga üks tubli tuulehoog ja mehine vapustus, ja teda ei ole olemas“. Edasi toob ta arvustavaid väljavõtteid välismaa suurematest lehtedest, näiteks „Times'ist“, „Daily Telegraph'ist“ ja mujalt, millistes halvakspanevalt valitsusasutuste samme arvustatakse. Pikemas artiklis „Missugune on praegune Vene riigi ülemvalitsus ja kas sellelt võib midagi head loota?“ annab artikli autor ülevaatliku pildi valitsuse juhtidest ja valitsemise korrast. Tuuakse ära ka „prof. M. von Reussneri otsus Vene riigi tulevikust.“ Artiklit lugedes jääb mulje, nagu oleks see kirjutatud peale Vene revolutsiooni ja tsaaririigi langust, nii ettenägelikult on toodud ära Vene langus ja ette nähtud praegune kord. „Vene riigi- valitsuse alatus'es“ tuuakse ette väited, et kogu välismaale minev post on tsensuuri all ja suurem osa kirjadest avatakse ja hävitatakse. Lühikeses palves lugejatele palutakse toimetusele teatada oma nõudmisi ja saata üleskutseid avaldamiseks. Toimetuse juurde on asutatud Eesti kesk- büroo, kust jõudumööda kannataja- tele ainelist abi antakse. — Lõpp- sõnas palutakse lugejatelt vabandust ettetulnud trükivigade asjus ja luba- takse järgmist numbrit neli lehekülge

suuremana välja anda. Selles numbris pidid ilmuma hakkama vene kirjanikkude Venemaal keelatud tööd, nagu Leo Tolstoi „Ära sõdi“ ja teisi.

Hinnaks on „Edu“ Venemaal 4 rubla aastas ja 40 kop. üksiknum- ber. Hinnata kaasandena lubatakse raamat „Vene viimaste valitsejate elu ja lugu“. Et see raamat Vene- maal aga tsensuuri poolt lubatud ei ole, siis lubatakse ta tenseeimata lugejatele kätte toimetada. Toimetuse aadressina on märgitud Paul Raats & Co, Verlag und Buchdruckerei, Berlin, Friedrichstr. 16. Vastutav toimetaja S. Tane.

Kogu numbril artiklid on kirjutatud n. ö. „terava sulega“. Leidub palju patriootilisi väljendusi, võrreldakse olukordi mujal valitsevate olukordadega, tuuakse palju ajaloolisi fak- te olukordade selgitamiseks ja antakse tegutsemiseks selleaegsetes olu- des võrdlemisi häid juhtnöore.

Kogutud andmetest selgub, et toi- metaja S. Tane nime all on tööta- nud keegi Sibula nimeline isik. Kuna umbes samal ajal oli Saksamaal maa- paos Jaan Sibul, kes praegusel korral töötab ajakirjanikuna Ameerikas Ivan Narodnõi nime all ja omal ajal revolutsionäärina ning osa- va sulemehena hästi tuntud oli, siis on võimalik, et kogu selle ajakirja hingeaks oli ei keegi muu, kui Ivan Narodnõi.

Nii on kunagi minevikus ilmunud välismaal ka eestikeelne poliitiline ajakiri, millest seni küll väga vähesed teadsid. „Edu“ nr. 1 on olemas ka Välis-Eesti Ühingul ja kui kellelgi peaks juhuslikult olema järgmisi numbreid, oleks väga tänuväärt, kui need saadetakse Välis-Eesti muuseumile kui ajaloolise väärtusega materjal, mis kaudselt puutub ka Välis- Eesti liikumisse.

Väliseestlased! Kodumaa kutsub 1938. a. suvel ülemaa- lisele üldiaulupeole, Välis-Eesti Ühing — 3. ülemaailm- lisele Välis-Eesti kongressile.

Soome eestlasi 1917. aastal.

Istuvad vasakult: Juhan Sepp, õpetaja Nigol, seljataga tema abikaasa, veisker Reiman pojaga. Seisavad vasakult: pr. Reiman, kolm Järvellinna kooliõpilast, Th. Smith'i õetütar ja Theodor Smith.

Ringvaateid välismailt.

Ida-Soomes asuvatest eestlastest. Vanemaaja väljarändajaid.

Vana väliseestlane Aleksander Klink, kelle elulookirjeldus ilmus „Välis-Eestis“ nr. 7 k. a., on kogunud andmeid Ida-Soomes elavate eestlaste kohta. Oma ülevaatlikus kirjutises ütleb ta, et eestlasi Soome on asunud juba aastakümneid tagasi suuremal arvul, laiali valgudes õige mitmetesse maakohadesse ja isegi Lapimaa piirile, töötama peaaesjalikult põllumeestena, kaluritena ja käsitöölisena. On eriti huvitav tähele panna, et just Soomes, kui õige lähedasel vennasrahvamaal eestlased sulavad kiiresti ühte soomlastega. Nii näit. Klink'id ise räägivad võrdlemisi hästi eesti keelt, kuid lapsed, kes on asunud teenistusse õige mitmesugustele aladele, seda enam ei oska. Peapõhjusena tuuakse ette asjaolu, et eestlased elavad liiga laialipillatuna Soome sise-maal ja neid leidub igas maakonnas üksikute perekondade kaupa, kus nad puutuvad väga harva teiste eestlastega kokku. Nagu väliseestlastel harilikult ikka, nii on ka Aleks. Klinkil olnud palju rahutut rändamisvaimu. Soomes asus ta kõigepealt elama Kivennavale, siis Sakkolasse ja lõpuks Räisälässe.

Soome asus ta oma sõbra Gottfrid Lechteri õhutusel. Viimane oli asunud Kivennavale Võru apteekri Stedingi venna soovitusel, kellel omal talukoht samas oli. Lechter vahetas sagedasti oma talukohti, elades viimati pikemat aega Ahjärvel, kus sagedasti oli eesti noormehi, kes Piepala mõisas põllutööpraktikal olid, nende seas Jaan Hüner-son, Schulzenberg j. t. Lechterid hangeldasid pikemat aega vahepeal maaga, kuid õige vahelduva õnnega, olles kord rikkad, kord vaesed.

Umbes 35 a. tagasi oli Kivennaval kaupmeheks Tahvo Kruus, kes nüüd täiesti on soomestunud ja eesti keelt ei oska. Tema esiisa olevat olnud Valgjärve kiriku kõster. Raivalas töötas mõnikümme aastat tagasi väga närviline ja tagasihoidlik vanapoiss Aleksander Beik puuäri Salki juures. Beik olevat olnud Eesti Kirjanduse Seltsi asutajate liikmete hulgas. Kuhu ta sealt läks, on praegu teadmata.

Kui A. Klink elas Kivennaval, käisid teda külastamas ja elasid ajutiselt tema pool P. A. Speek, H. Prants, M. Teemant, S. Mälk, A. Hansberg ja H. Münther. Ahjärve ostis omale suurema talukoha eestlane, primatalituse juhataja J. Aavakivi, kellele mõne

aasta pärast tuli rentnikuks Jüri I v a s k suure perekonnaga. Peagi järgnes temale ta vend Jaan, kuna vend Jüri mõni aasta enne Soome vabadussõda oma soomlasest abikaasaga Venemaale sõitis põllumeheks. Tema kohta puuduvad praegu igasugused teated. Jaan I v a s k on Soome alam ja töötab praegugi põllumeheana. Ahjärvi on hästi kirju koloonia rahvuste poolest, sest seal on põllumeestena eestlasi, sakslasi, poolakaid, inglasi, austerlasi ja venelasi.

Taluomanikuks Ahjärvil oli veel eestlane Bergman, kelle poeg õppis Peterburis enne maailmasõda sõjaväearstiks. Ühe loikuse juures sai ta aga veremürgituse ja suri. Eelpoolmainitud Aavakivi müüs oma talu enne maailmasõda ja läks Venemaale suurmaapidajaks. Lechteri õed elavad veel praegugi Sainäjoes.

Viiburi lähedal Antreas elasid vennad Theodor S c h m i d t ja Johan S e p p. Mõlema olid varemalt elanud Ameerikas, kus vend Theodor oli võtnud omale uue nime. Rikaste meestena ostsid sinna hea talu ja kauplesid põletispuudega. Neil on metsatööde juhatajaks Kaarel M i s s. Tema vend Jaan elab praegu veel põllumeheana Soomes. Pikemat aega elasid Antreas veel Karl T i n t s ja Julie S e p p, kes mõne aja eest siirdusid tagasi Eestisse. Uusikirkko kihelkonnas töötasid mitmed aednikud, kelledest eestlastega eriti läbi käis R o s m a n.

Oma vanadest mälestustest kirjutab A. Klink: „Antrea jaama lähedal oli Järvelinna aianduskool, kus igal aastal Eestist tütarlapsi oli õppimas. Viiburis kohtasin ka Helsingi eesti õpetajat August N i g g o l i t, keda viimati nägin 4. mail 1917. a. jumalateenistusel ja kes eestlasi võttis armulauale. A. Niggol jättis enesest väga hea mälestuse ja ma olin kurb, kui saabus teade, et ta 1918. a. Vologdas pumaste poolt hukati...“

Myllypelto on K. Missil suur viljapuuaed, kuid mis nüüd juba hooletusse on jäänud. Naine on tal soomlane, kuid pojad on veel praegugi Eesti alamad. Suurärimeheana töötab Mihkel T a r i, kellel ka naine eestlane. Lapsi ei ole.

Pikemat aega töötab seal ka Mihkel P u u k a r i metsatöölisena, abielus soomlannaga. Rääsälä kiriku juures peavad pagariäri M i i l m a n n i d. Nii vanad kui ka lapsed on Soome alamad ja elavad jõukalt. Rautus elab põllumeheana Ed. B i n s o l, kes hiljuti võttis uue nime — Asumaa. Tema poeg on lugupeetud seltskonnategelane. Metsäpirti kihelkonnas töötavad taluomanikudena Peterson ja teised. Paljusid, kes kaua aja eest on Eestist Soome asunud, võib ära tunda eestipärase nime järele. Kui pärida, kas oled eestlane või soomlane, siis harilikult vastatakse: „Eestlane või soomlane, mis seal vahet!“ Põhjendatakse, et soomlasena on kergem leida teenistust, pole tüli-

kat ja kulukat passimaksu õiendamist jne. Peagu kõikides Soome linnades elab eestlasi, kuid omavahel läbi ei käida. Osa neist külastab sagedasti Eestit ja oma sugulasi ning on säilitanud eesti keele. Helsingist kui suuremast eestlaste keskusest pikemat aega eemal elavad eestlased on siiski suures enamus selle unustanud.

Üldiselt võib arvata, et Soomes elab eestlasi või eestlastest põlvenenud järehtlujaid umbes 10—12.000 hinge.

H. Täht.

Viimaseid teateid eestlastest Uus-Meremaal.

Tulevik näib roosiline.

See väike eestlaste pere, kes elab Uus-Meremaal, asub pea eranditult Uus-Meremaa põhja saarel — Aucklandi ümbruses. Auckland on Uus-Meremaa suurem tööstus- ja kaubanduslinn 250 tuhande elanikuga.

Vanemaid ja jõukamaid eestlasi Aucklandis on rätsepmeister Peeter Groos, kellest on eesti lehtedes juttu olnud juba ka varemini. Tal on südalinnas suur kivimaja, kus asub ta tööstus ja äri, kuna äärelinnas omab ta ilusal merekaldal torreda suvila. See suvila on muutunud eestlaste „klubiks“, sest hra Groos on kohapeal tuntud väga külalislahkena ning eestlaste esindajana, kelle käest võib alati lahket nõu ja juhatust saada. Peeter Groos'i nimi on tuntud tervel Uus-Meremaal, mida ta on suutnud luua oma hea tööga.

Registreeritud eesti seltsist Uus-Meremaal väikese eestlaste pere juures ei saa juttugi olla, kuid omavaheline läbikäimine ja nädalalõpu veetmine hra Groosi juures on harilik nähe.

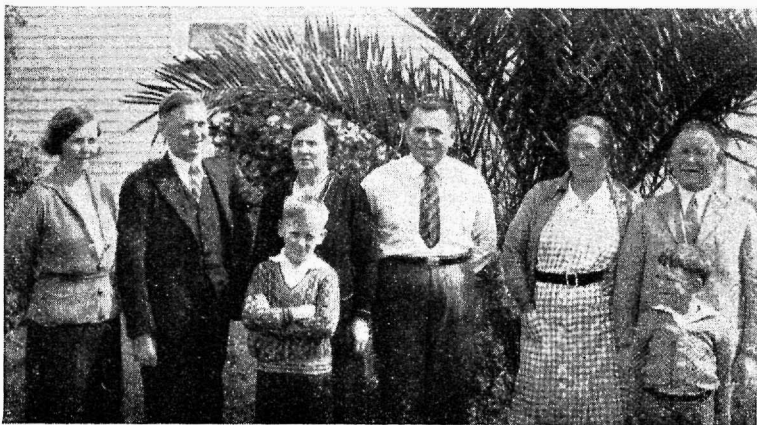
Hra Groos elab Aucklandis oma õega ja 7-aastase pojaga. Tema õde — pr. Rebane — on ka üldiselt lugupeetud ja armastatud seltskonnainimene ning lahke ja südamelik kõigi eestlaste vastu.

Teine vanem Aucklandi eestlane on Alex N õ m m, kes 14-aastase poisina Pärnust läinud laia maailma õnne otsima, kuni ta viimaks peatuma jäänud Uus-Meremaal. Tal on inglasest naine ja tütar ja ta on kauaaegse kodumaast eemaloleku tõttu unustanud emakeele. Alex Nõmm teenib sadamas ametnikuna ja on jõudnud luua omale meeldiva kodu ja maja.

Aucklandis elas veel aastapäevad Austraalia eestlane, end. Puhk ja Poegade ärijuht, Kirpson perekonnaga, kes asutas seal aknaeesriiete-vabriku ning oma eluga rahul oli. Nüüd müüdis ta oma äri maha ja läks Austraaliasse tagasi, sest Uus-Meremaa kliima osutus talle liig niiskeks.

Otorohangas elab üks vanem eestlane Martin A n s o, kellel on ümbruses üks parimatest farmidest. Ta peab seal sada lüp-

Uus-Meremaa eestlasi väljasõidul
hra Areda maja ees 28. märtsil 1937. a.

Vasakult: perekond Kirpsoid, pr. Rebane, Joh. Kokker, pr. Areda ja Peter Groos pojaga.

silehma ja omab palju mesipuid. Ka Martin Anso'l on inglased naine ja juba täisealised lapsed. Hra Anso on huvitav sellepolest, et ta on suutnud alal hoida eesti keelt ja meelt, ehkki ta juba kaua on üksinda elanud võõra rahva hulgas. Ta on ka läbi ja läbi rahvamees: kui teised suguvennad teda vahel külastavad, laulab ta ikka vanu eesti laulusid viiuli saatel ja lööb ka vajaduse korral tantsu lahti. Hra Anso kavatses sel aastal kodumaad külastada, kuid nõrk tervis ei luba tal seda.

Veel üks vanemaid Uus-Meremaa eestlasi on hra ja pr. Areda, kes elavad Cambridge'is. Hra Areda on sealse võlvabriku juhataja ning tal on omal kena maja ühes korraliku puuvilja-aia ja kanalaga.

Dr. G. Grünvald on kohapeal tuntud arst, sõidab Hamiltonis oma luksusautoga ringi, pea majaostmise mõtteid täis. Dr. Grünvald oma elava iseloomuga ning seltsimehelikkusega on üks neist Uus-Meremaa eestlastest, kes sealset väikest eesti peret püüab koos hoida.

Hra Kaska elab oma inglased naisega Uus-Meremaa kuulsamas ja ilusamas kohas — Rotorua keevaveeallikate ja järve kaldal, kus tal on kaaks ilusat farmi.

Eesti sportlane hra Koolman elab Wellingtonis, õpetab seal kanget Kalevite vaimu ja kuulsat eesti maadluskunsti. Kuuldavasti olevat ta ka Palusalule teinud ettepaneku sõita Uus-Meremaale.

Üks hilisematest väljarändajaist Uus-Meremaale on John Kokker, kes alles k. a. kevadel sinna jõudis. J. Kokker oma kirjades mainib, et ta sugugi ei kahetse oma ettevõtet ning on eluga täiesti rahul. Ta teenib mootor-mehaanikuna ühe suurema ehitusettevõtja juures.

Üldiselt peab nentima, et majanduselu Uus-Meremaal näitab tõusu rada ning tulevik paistab kõigile roosiline.

J. K.

V. Padva Lõuna-Aafrikas.

Loodab tulla ka Eestisse.

Nagu meile kirjutab G. Leies Lõuna-Aafrikast, on tal seal olnud kokkupuuteid ka Vladimir Padvaga, kui see seal viibis maailmakuulsa Miša Elman'i saatjana kontsert-turneel. Miša Elman ja Vladimir Padva on koos töötanud juba üle kolme aasta ja selle aja jooksul läbi rännanud kogu Põhja- ja Lõuna-Ameerika, Kanada, Mehhiko ja palju muid maid, kusjuures maailmakuulsa Miša Elman'i kõrval Vladimir Padva klaverikunstnikuna on omale võitnud väärrika seisukoha ja tunnustuse, nagu nähtub arvustustest. Oma maailmaringreisidel on Vladimir Padva alati kasutanud juhust otsida üles ka kohalikke väliseestlasi ja on astunud nendega sõbralikku kontakti. Nii ka Lõuna-Aafrikas.

Kunstnikke saadab kõikjal määratu edu. Lõuna-Aafrikas tuli neil anda 14 kontserdi asemel 20, ja oleks neil aega rohkem olnud, oleksid nad veel vabalt 20 kontserti võinud anda, kusjuures ikkagi suur „Empire'i“ ehk „Colosseum'i“ teatri-saal oleks olnud viimse kohani välja müüdüd.

V. Padva oli Lõuna-Aafrikas esimest korda oma elus ja talle olevat seal väga meeldinud. Kahjuks on aga piiratud aja tõttu jäänud vaatamata paljud vaatamisväärsed kohad, nagu kullakaevandused 5—6000 jalga maa all, kuulus Krügeri park jne. Hr. Leies on veetnud V. Padvaga mõnegi pärestilõuna, millest talle on jäänud kõige paremad mälestused, sest V. Padva ei ole mitte üks suur kunstnik, vaid ka lõbus ja huvitav vestleja, kes on kompetentne mitmel alal, kõneleb pool tosinat maailma tähtsamaid kultuurkeeli ja räägib autogrammide mangujaist lõbusaid anekdoote.

Lõuna-Aafrikast viib edasi kontsertringreis kuulsaid kunstnikke varsti ka

V. Padva L-Aafrika eestlastega.
Paremtal: pr. Leies, V. Padva ja
G. Leies.

Euroopasse, kus nad kavatsevad külastada ka Balti riike, nagu sellest kirjutab V. Padva Välis-Eesti Ühingule isiklikult. Siis loodab V. Padva üle hulga aja esineda kontsertidega oma kodumaal, millega tal on jäänud piisima kõige soojem vahetõde ja tihedaim kontakt.

Sakslased Brasiilias hästi organiseeritud.

Pühapäeval, 25. juulil oli Sao Paulo saksa koguduse kirikus „kolonistide päev“, mida mälestasid kohalikud sakslased kirikukontserdiga. Solistina laulis

eestlane Jüri Viinamaägi, kes ka ühtlasi juhtis saksa koguduse laulukoori. Ka eestlane Valter Goetz oli solistina tegev.

Siinjuures mõningaid andmeid sakslastest Brasiilias. „Anglo-Brazilian Chronicle“ andmetel elab Brasiilias üks miljon sakslast. Võõrastest rahvastest on kõige paremini organiseeritud sakslased. Neil on oma suured ajalehed, pangad, sajad koolid, seltsid, kogudused, eeskujulikud spordiseltsid, kauplused ja muud igasugused ühingud ja ettevõtted igal alal. Ka kaubanduslikult ja poliitiliselt on sakslased väga mõjuvad Brasiilias. Võõrastest rahvastest arvuliselt on küll itaallasi rohkem, kuid nemad pole nii hästi organiseeritud kui sakslased. Näiteks on sakslased Brasiilias nii tugevad, et konsulaadi läbi teatati ja kutsuti kõik sakslased, kes väeteenistusealised, end registreerima konsulaatides. Brasiilia seaduse järele loetakse seda brasiillaseks, kes sündinud Brasiilias, olgu ta vanemad mustast või valgest rassist. Brasiillased tõstsid selle teadaande vastu protesti, kuid sakslased on nii võrd hästi organiseeritud, et registreerimine viidi ikkagi läbi, kuna keegi moraalse surve mõjul ei julge sellest mööda minna. Brasiilia sakslastest loetakse 95 protsenti riiklikult mõtlejateks.

Brasiilia eestlaste ajakiri „Uus Kodu“ hakkab jälle ilmuma.

Sao Paulo eestlased on saanud majanduslikkudest raskustest üle ning on asunud uuesti välja andma oma ajakirja „Uus Kodu“. Ajakiri ilmub seltsi vastutusel ja seltsi kirjandusosakonna väljaandel kahe kuu tagant kord. Ajakirja toimetajad on: A. Aur, V. Goldberg, Eduard Anderson, Jaan Bauer, Ed. Tamberg ja Jakob Siigus. Üksiknumbri hind on 1 \$ 000 (üks milreis ehk umbes 20 Eesti senti).

Tagasitervitus Ameerika eestlastele.

Kodumaale tagasi jõudes meenuvad taas elavamalt ning elavamalt Ameerika pinnal, eriti aga Ameerika eestlaste hulgas veedetud päevad. Sinna reisides ei suutnud kuidagi kujutleda, et saabun kodumaale tagasi nii täidetud südamega. Kõik eestlased, keda kogu reisi kestel kohtasin, jätsid minusse kõige parema mulje ning tahtmatult asetasin neid oma kujutluses kodumaal töötavate keskele, kus nad oleksid kindlasti esirinnas samujate hulgas.

Rõõmsakstegevalt suur huvi oma kodumaa vastu näis olevat üldine, kuigi suur hulk olid siit lahkunud juba lapse-

põlves, viies kaasa vaid karjalapse viletsate päevade mälestusi. Püüe kas või veelgi vaid külastada Eestit, näib olevat üldine.

Mõtlen tänuveeles tagasi kõikidele eestlastele Bostonis, New Yorgis, Washingtonis, Chicagos, Detroitis ja mujal, kus neid kohtasin, ning läkitan südamlikud tagasitervitused „Välis-Eesti“ veergude läbi.

Võin julgesti kinnitada, et kodumaal kõiki oodatakse tuleval suvel maailma suurimale laulupeole. Teretulemast!

HELMI MÄELO.

Riigivanem kirjutab alla põhiseadusele valitsuse liikmete juuresolekul. Vasakult: sotsiaalm. O. Kask, sisemin. K. Eenpalu, majandusmin. K. Selter, and. teedemin. O. Sternbeck, kohtumin. J. Müller, Rahvuskoguli. koja abiesim. J. Kristelstein j. t. Laua juures püsti — riigisekr. K. Terras.

Kodumaa sõnumid.

Eesti riigielu ümberkorraldamisel on jõutud niikaugele, et uus põhiseadus, mille vastuvõtmisest Rahvuskogu poolt teatasime meie ajakirja eelmises numbris, nüüd võib hakata kehtima juba 1. jaanuarist 1938. a. arvates.

30. juulil Rahvuskogu juhatus sõitis Oru lossi, kus põhiseadus esitati riigivanemale kinnitamiseks. Pärast põhiseaduse vastuvõtmist jätkus töö veel Rahvuskogu komisjonides ja esimeses ning teises kojas, kus arutati põhiseaduse elluviimise seadusi.

Rahvuskogu viimasel pidulikul koosolekul riigivanem K. Päts teatas, et ta annab käigu põhiseadusele ja kõigile põhiseaduse maksmapanekuga seotud seadustele. Ühtlasi kuulsid koosolijad riigivanemalt, et eelmise riigikogu juhatus temale oli esinenud märgukirjaga, milles uue põhiseaduse saavutamist oli nimetatud seadusvastaseks. Sellist riigikogu juhatusetegevust riigivanem iseloomustas ebakorrektsena.

Riigivanem kirjutas seadustele alla ja 3. septembril need ilmusid „Riigi Teatajas“. Seega riigivanem lahendas ka selle küsimuse, mille üle Rahvuskogus mõtted läksid lahku, nimelt kas on tarvis põhiseadus veel anda rahva otsustada või tuleb see kohe kehtima panna. Riigivanem sai üleminekuaja-seaduse põhjal 3. septembrist riigihoidja ametinimetuse.

Väliskeeltesse tõlgitakse riigihoidja nimetus „protektor“ või „protecteur“.

Uus põhiseadus hakkab kehtima 120. päeval pärast avaldamist, s. o. 1. jaanuaril 1938. a.. Seni täidab riigihoidja riigivanema ja peaministri ülesandeid vana põhiseaduse alusel.

Riigivanema ametinimetus, mis 3. septembril läks ajalukku, kestis Eestis 17 aastat. Üleminekuaja seaduses on muuseas öeldud, et juhul, kui riigihoidja ametikoht vabaneb enne Vabariigi presidendi ametisse astumist, asub riigihoidja ülesandesse Rahvuskogu poolt vastuvõetud

uue põhiseaduse avaldamisel ametis olev sõjavägede ülemjuhataja, kelleks on praegu kindral-leitnant J. Laidoner. Uus parlament peaks kokku astuma hiljemalt 23. aprilliks 1938. a. ja uus president valitud olema hiljemalt 23. oktoobriks 1938. a. Seega võiks üleminekuajajärk vana põhiseaduselt uuele kesta veel üle aasta.

*

Uueks teedeministriks lahkunud kindr. O. Sternbecki asemele otsustas riigivanem K. Päts kutsuda insener N. Viitaku, kes viimati oli majandusministri abi. Uueks põllutööstusministriks N. Taltsi asemele, kes asub poolriikliku a.-s. „Eesti Metsatööstuse“ etteotsa, saab senine „Eesti Lihaekspordi“ direktor ja endine „Uus Eesti“ ja „Kaja“ toimetaja A. Tupits.

*

Eesti riigivanema traditsiooniline iga-aastane küllasõit Soome tänavu leidis aset 30. aug. kuni 2. septembrini. Riigivanem K. Päts'uga sõitis kaasa majandusminister K. Selter. Ringsõides Soomes käidi läbi ka Ida-Soome tööstuspiirkond, Imatra ja Viiburi. Riigivanema vastuvõtjaks ja saatjaks Soomes oli president Kallio. Mõlema vennasrahva riigipäid tervitasid kõikjal suured rahvahulgad.

Muuseas külastas riigivanem ka Helsingi Eesti Seltsi, kus talle ütles tervitussõnu seltsi esinaine pr. Schwalbe. Helsingi eestlastele oli see külastus suursündmuseks.

*

Luksemburgi suurhertsogiriigi kindralprokurör oma kirjaga 19. aug. s. a. teatas Eesti võimudele, et eesti kodanik Artur Sirk, sünd. 25. sept. 1900. a. Järvemaal, on 2. augustil s. a. surnud Echternachis vigastuste tagajärjel, mis ta sai 31. juulil 1937. a. hüpatas alla 3-da korra aknast hotellis, kus ta elas. Kindralprokurör kirjutas, et on tehtud kindlaks A. Sirk'i enesetapp, ja et A. Sirk on maeatud Echternachis.

Eesti end. vabadussõjalaste liikumise juht olevat läinud surma selgroonärvi rike tõttu, millist haigust ta põdenud juba kauemat aega. Tema abikaasa ja tütar elavad praegu Soomes.

*

Läti ametivõimud tegid Lätis liivlaste olukorda uurima sõitnud eesti teadlasele dr. O. Looritsale teatavaks, et ta saadetakse Lätist välja ja ei tohi tulevikuski enam sõita Lätti. Väljasaatmise põhjuseks on dr. Looritsa kirjutused liivlaste ümberrahvustamisest lätlaste poolt. Teadusemehe väljasaatmine tekitas Eestis ja Soomes suurt pahameelt.

*

Viimaste statistiliste andmete järgi on põllutööliliste palgad Eestis tänavu tublisti

tõusnud. Nii makstakse üle riigi keskmiselt kuus: aastatööliliste meestele 27.20 krooni (1936. a. 22.10 kr.), naistele 19.50 kr. (16.00 kr.), suvetööliliste meestele 38.10 kr. (30.90 kr.) ja naistele 27.10 (22.30 kr.). Kas põllutööliliste palgad aga on juba nii kõrged, et nad õigustaksid välistööliliste sissetoomist Eestisse, see pole veel tehtud kindlaks.

*

Eelmiste aastate eeskujul viiakse ka tänavu Eestist Venemaale suuremal arvul töukarja. Ostetakse hollandifriisi ja angeli tõugu pulle, lehma ja mullikaid. Ostmise teostavad korraga neli venelaste ostukomisjoni, kellele on antud õigus eriti väärtuslike tuloomaduste eest maksta kõrgemat hinda oma äranägemisel. Praegu on käimas läbirääkimised venelastega ka selleks, et oleks võimalik turustada eesti piima Leningradis aasta läbi. Piima transporteerimiseks raudteel võetakse tarvitusele erilised uuetüübilised külmutusvagunid.

*

Eesti rahvuslikus jõukomitees on aastatepikkuse töö järele valmimas elektrifitseerimise kava, mis esitatakse majandusministrile seisukoha võtmiseks. Esimeses jones luuakse jõujaamade võrk üleriiklikus ulatuses. Veejõujaamad peavad katma normaalse energia tarbe, kuna turba- ja põlevkivijõujaamad on reservis. Lahendamisele tuleb ka Narva kose väljaehitamise küsimus, mis eriti suure tähtsuse omandanud põlevkivitööstuse jõudsa kasvu tõttu.

*

Tööliskoda esitas 3. septembril majandusministrile märgukirja, juhtides tähelepanu sellele, et välistööjõu kasutamisele põllumajanduses on asunud riigimajandusnõukogu otsuse põhjal põllutööde hooajaks ajutise ja erakorralise sammuna. Nüüd aga tahetakse välistöölisi jätta põllutöödele ka talveks, millal aga maal esineb hooajaline tööpuudus kaunis teraval kujul. Põllutöökoja andmeil tahetakse tuua koguni kuni 4000 välistöölise põllutöödele 1938. a. hooajal. Tööliskoja arvates on edasilükkamata vajalik, et välistööjõu kasutamine lõpetataks põllutöödel ja põlevkivitööstuses, kuna välistööliliste sissetoomine suurendab vabade töökatte hulka tööturul ja soodustab palkade madalalhoidmist.

*

27. juulist kuni 13. augustini kestnud riigi 4. klassiloterii lõpploosimisel osutusid õnnelumala soosikuteks eeskätt tallinlased. Tallinna langes suurematest võitudest 7000, 3000 ja 2000 krooni ning ka peavõit 80.000 krooni. Selle võitsid kaks venda, kellest üks on vangivalvur ja teine põdurana oli olnud kindla ametita.

*

Uus teedeminister ins. N. Viitak.

Varem teatasime, et Eesti põlevkivivabrikule, mis on täiuslikumaid maailmas, saatsid proove oma õlikiviväljadelt lõuna-aafriklaste, et tehtaks kindlaks nende õlisisaldavus. Nüüd on „Kiviõli“ proovivabrikus uuritud ka Austraaliast, Newnes'ist saadetud põlevkivi proove, mis esialgsete katsete järele sisaldavad õli veelgi rohkem, kui eesti põlevkivi. Lähemal ajal jõuavad Austraaliast Eestisse ka eriteadlased, et kohapeal tutvuda Eestis käsitatavate põlevkivi tootmise moodsate printsiipidega.

*

Augusti esimestel päevadel Helsingis toimunud rahvusvahelistel laskesportlaskel Eesti meeskond tuli esikohale, jättes endast tahapoole ka sellised tugevad võistlejad nagu Šveits, USA ja Soome. Eestlased saavutasid ainult vabapüssist laskmises kuus esikohta. Eesti laskurid püstitasid terve rea maailmarekordide ja väljapandud 1470 auhinnast töid ära kokku üle 400 auhinna, nende hulgas 90 kuldmedalit, ühe elusa ilvise ja kuulsa rändauhinna, n. n. „Argentiina kuju“, mida on 18 korda võitnud Šveits, 5 kord USA ja üks kord Soome, ja mis jääb nüüd kaheks aastaks Eesti valdusse. Rahalisi auhindu töid eestlased Helsingist kaasa 28.000 soome marka, s. o. umbes 2400 eesti krooni. 10. augustil jõudsid võidukad laskurid tagasi Tallinna, kus neile oli korraldatud suurejooneline vastuvõtt. Võidetud kuld- ja hõbeasjade suur kogu, üheks nädalaks väljapanduna ühel Tallinna suuremal ärivaateaknal, vahetumalt tõmbas kokku tuhandeid imetlejaid.

Tänavune kergejõustiku hooaeg Euroopas on oma suuremas osas juba möödas. Möödunud hooajal tuleb märkida Eesti kergejõustiklaste eriti head positsiooni Euroopa kergejõustikus. Esmakordselt on tervelt 5 eestlast Euroopa edetabelis. Pärilisel kohal on kuulitõukaja A. Kreek, kes oma tänavuse tippsaavutusega 15,78 on 2. kohal. Odaheites on Euroopa edetabelis tänavu 2 eestlast, G. Sule tagajärjega 72,72 on kolmandal kohal ja F. Issak tagajärjega 70,48 — viies. R. Toomsalu on kaugushüppetabelis 5. kohal, saavutusega 7.41,5 ja A. Kuuse kõrgushüppes 5. kohal tagajärjega 1.95.

Läänemaa ujumisvõistlustel Haapsalus Egon Roolaid püstitas kaks uut Eesti rekordi — 300 ja 500 m vabaujumises.

Pariisis peetud 7. üliõpilasolümpiaadil saavutas Eesti kaks üliõpilasmaailma-meistri tiitlit. Odaheites tuli F. Issak esimeseks tagajärjega 70,25 m, kuna A. Kreek kuulitõukes saavutas samuti esikoha 15,17 m. Äärmiselt teivashüppes kolmandaks tagajärjega 3,75.

Eesti-Soome jalgpallimaavõistlusel Turus võitis Eesti tagajärjega 1:0. Königsbergis peetud Eesti-Saksa maavõistlusel võitsid saksa pallimehed tagajärjega 1:4 (0:1).

Erilist rahva huvi köitis neil päevil toimunud Balti turniir jalgpallis Kaunases. Leedu kaotas Lätille 5:1 ja Eestile 3:0, kuna Eesti-Läti mängisid viiki 1:1. Selle tõttu toimus turniiri võitja kindlaks määramiseks uus võitlus Läti ja

Kristjan Vilberg maailmameister sõjapüssist.

Kahekordne laskur-maailma-meister Elmar Kivistik.

Eesti vahel, kus võitjaks ja ühtlasi terve turniiri võitjaks tuli Läti tagajärjega 2:0.

27. augustil Pariisis peetud korvpallivõistluses Eesti ja Prantsuse vahel võitis Eesti meeskond 33:32.

Eesti-Rootsi tõstemaavõistluse katsevõistlusel üllatas Arno Luhaäär hülge-saavutusega, mille krooniks on maailma rekord tõukamises 167,5 klg.

Alates k. a. sügisest saab Tallinn esmakordselt talvise lennuühenduse, mille kaudu on võimalus kõigil nõudlata äripäevil pidada ühendust Riia ja Helsingiga ning kolm korda nädalas Tallinn—Varssavi ning Tallinn—Berliini liinil. Lennuühenduse korraldavad Poola lennuliin „LOT“ ja „Eesti Avio“.

Vabariigi valitsus otsustas käesoleval aastal eesti piiritusevabrikutelt osta 8 miljonit liitrit piiritust, eelmise aasta 4,3 milj. liitri asemel. Tellitavast hulgast 4 milj. liitrit läheb ekspordiks Rootsi, Saksasse ja Soome, sealsete viinamonopolide kaudu. Piirituse ostuhinnaks määrati seekord 47 senti liiter, eelmise aasta 46 senti asemel.

Tartu ülikooli astumise soovivaldusi tuli tänava sügisel kokku rohkem, kui osati arvata. Vabu kohti kõigis teaduskondades oli 647, uusi üliõpilaskandidaate aga 842. Seepärast osas teaduskondades korraldati sisseastujatele võistluseksamid. Eriti suur tung oli usu- ja õigusteaduskonda.

Eesti-Vene piiril Eesti-Ingeri kohal leidsid vene piirivalvurid, et venepoolsel piiribal on ühele piiripostile värvitud suur haakrist, mis katab postil asuva punase viisnurga. Venelased süüdistasid piiriposti määrimises eestlasi ja kutsusid kokku piiritulisid lahendava segakomisjoni. Eesti poolt aga seletati, et eesti kodanikkude süüdistamiseks selles ulakuses pole mingit alust.

Tallinnas, 28. augustil kella 2 paiku öösel viiest lärmitsevast noormehest koosnev jõuk pussitas isurnuks kordniku F. Raeksoo ja haavas raskesti kordnikku B. Muda. Nii peastiudlane, Artemi Jõgi, kui ka tema kaaslased tabati haarangul ja antakse sõjaringkonnakohtu alla.

See kuritöö on tekitanud rahvas üldist pahameelt ulakate või nn. „kraadepoiste“ võimutsemise vastu, kelle karistamiseks nõutakse karmisid abinõusid.

„Tallinn — kõige saksalikum linn Baltimail“. Teatud pahameeleformi eesti avalikkuses kutsus esile selline pealkiri „Berliner Tageblatt“is“ toodud kirjutusel Tallinnast, milles autor, keegi Schultze-Pfaelzer, kaitseliidust ja eestlaste sallivusest sakslaste suhtes müseas märgib:

„Saksa keel ja kultuur on Tallinnas imeteldavalt hästi säilinud, hoolimata kõigist lahtisaksastamise katsetest. Üheski teises linnas Baltikumis ma ei näinud akendel nii palju saksa raamatuid ja ei kuulnud autobustes nii palju saksa keelt kui Tallinnas. Ainult avalikud pealkirjad ja teadaanded peavad olema eesti keeles, mida muidugi ei mõista ükski võõras ja ka mitte iga tallinlane. Kahtlemata panevad eestlased, nii rahvas kui ka valitsus, palju rõhku heale läbisaamisele Saksa-maaga ja sakslusega, kuigi tuntakse ka muret Saksa loomuliku tugevuse ees.“

Edasi autor pahandab väga, et sügisel eesti näitus-messil oli antud ruumi ka Nõukogude Vene väljapanekutele, mis olnud tehtud Stalini ülistamise numbriks. Kirjutuse lõpus autor siiski ülistab ka autoritaarsust ja jagab Eestilegi komplimenti: „Eestil, kes jälle püsib autoritaarselt tugevdatuna, pole vajadust lasta end sinna-tänna triivida võõraste riikide soosikluse ja vihkamise vahel.“ Teiste eesti lehtede seas „Päevaleht“ selle „sõbraliku“ sakslase kirjutuse puhul tähendab: „Tõele au andes peame konstateerima, et saksa keele ja meele eelistamine on meil mitte vähenemas, vaid viimasel ajal isegi suurenenemas. See peaks mõtlema panema laiemaid ringkondi, äratama vastukaja just rahvas eneses, et pääseksime oma ebausttavast tiitlist.“

New Yorgi eestlased väljasõidul Amityville'i.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Eestlaste Ühing Washingtonis paisub.

Eestlaste Ühing Washingtonis pidas oma järjekordse koosoleku 18. juulil s. a. is. P. A. Speek'i kodus Virginias.

Peale ühingu liikmete võtsid koosviibimisest osa veel järgmised küllalised: härra ja proua Johnson, pr. Bachman (kolonel K. H. Bachman'i abikaasa), härrad Luht ja Müller perekondadega ning hr. Roosman ja hr. Saard. Kõik nimetatud küllalised astusid ühingu liikmeiks.

Koosolekul loeti ühingu põhikirja kava veel kord ette ja tehti selles mõned väiksemad muudatused.

Läbirääkimistel rõhutati, et ühing peab kõik eesti rahva sisemised poliitilised võitlused, parteid, valitsused jne. Kodu-Eesti rahva enda asjaks. Sealjuures aga on ühing sügavalt huvitatud Eesti riiklikust iseseisvusest ja eesti rahva arenemisest. Selle tõttu peab halvaks seda valitsust, kes kindlustab Eesti iseseisvust ja edendab eesti rahva rahulikku arenemist, ning peab halvaks seda valitsust, kes viib hädaohtu Eesti iseseisvuse ning kes pidurdab eesti rahva vaimset ja ainelist arengut.

Koosolekul valiti ühingu revidendiks pr. Elsi Liik-Johnson, kes on abielus ameeriklase Arthur Johnson'iga ja kes juba 10 aastat on elanud Washingtonis.

Koosolekul otsustati ka korraldada suurem ühingu koosviibimine eesti lõbus-tuste, toitude ja jookidega jõulude ajal Washingtonis. Sellest koosviibimisest otsustati paluda osa võtma kohalikke soomlasi, lätlasi ja leedulasi ning muidugi eestlasi teistest naaberlinnadest.

Pärast koosoleku lõppu istuti veel tükk aega koos is. Speek'i küllalislakkes majas, juttu ajades ning eesti laule lauldes ja karastades end jäätisega. Enne lahkumist külastati veel is. Speek'i kaunist aeda suurepärase muru, rooside ja viinamarjapõõsastega. Küllaliste tähelepanu köitsid rohkearvulised linnumajakesed pesadega suuritel puudel, mis tõendasid, et viibiti linnadesõbra juures.

Koosviibimine jättis kõigile osavõtjatele ilusa mulje ja andis hoogu edaspidiseks tegevuseks.

New Yorgi eestlaste piknik Amityville'is.

24. ja 25. juulil korraldas New Yorgi Eesti Haridusseltsi naisosakond autodel väljasõidu Amityville'isse. Väljasõitjaid võttis vastu kohalikke suvitajaid-eestlasi, eesotsas pr. E. Kurro'ga, kes hoolitsesid küllaliste eest. Ilm oli haruldaselt ilus ning lõõtsipilli saatel lõbutseti rannal ja metsas.

Amityville asub New Yorgi lähedal ja seal veedab oma puhkust iga aasta rohkesti New Yorgi eestlasi.

Sao Paulo eesti seltsi propaganda õhtu ja aastapäev.

Laup., 10. juulil s. a. korraldas Sao Paulo „Uus Kodu“ propagandaosakond, mille juhiks on Jüri Viinamägi, propagandaõhtu, mis oli pühendatud Eestile ja Võidupüha mälestamisele, mis küll oli 23. juunil, kuid milline päev Sao Paulos möödus ilma mälestamata.

Rahvast oli seltsi ruumikas saal täis, sest Jüri Viinamägi oli lubanud pilte näidata praegusest Eestist (eelmine kord jäi see ära, kuna aparati ei saadud, ent sedakorda oli aparaat kohal). Jüri Viinamägi propagandaõhtu sissejuhatavas kõnes andis liihikese ülevaate omast propaganda-tööst. Näitelava külgi ilustasid Brasiilia ja Eesti lipud, kuna keset näitelava oli üles seatud lina, millele projekteeriti pilte praegusest Eestist, mis väga hästi õnnestusid. Iga esiletoodud pildi kohta andis Jüri Viinamägi suusõnalise seletuse. Eesti vaated, lumised maastikud, Tallinna uued ja moodsad ehitused kutsusid esile nii mõnedki vaimustatud ohked. Maailma-meistri Palusalu pilt kutsus esile terve aplauside tormi. Narva linna vaadete juures laskis Jüri Viinamägi mängida grammofoonil R. Kulli sümfooniat „Kriüsa lahing“, millised grammofooninoodid saadeti Eestist. Ettekannet korralti.

Vahepeal tõmmati näitelavalt lina kõrvale ja seltsi laulukoor Jüri Viinamäe juhatusel laulis paar uut eesti laulu. Laulud said tormiliste aplauside osaliseks.

Jüri Viinamägi koos W. Goetziga laulis duetti ja üllatuseks Sao Paulo eestlasele W. Goetz esines solistina, lauldes ühe laulu. W. Goetz omab võimsa bassihääle.

Võib loota tulevikus, kui W. Goetzil tõsine soov on lauljaks hakata, et Sao Paulo eestlaskond omab varsti uue ja hea bassilaulja W. Goetzi näol.

Lõpetades teatas Jüri Viinamägi, et ta edaspidi kavatab korraldada teise propagandaõhtu, kus niisama tahab näidata oma 60 pilti Eestist.

Eeskava lõppedes algas loosimine. Loosimiseks oli pandud välja eestikeelset kirjandust, ajakirju ja õlimaal „Tallinna vaade“.

Publik jäi propagandaõhtuga väga rahule. Ka kassaliselt õnnestus õhtu hästi.

*

Laupäeval, 14. augustil s. a. mälestas Sao Paulo eesti selts „Uus Kodu“ oma 9-dat aastapäeva.

Portugaliakeelse avakõnega esines seltsi peasekretär Johannes T o o m. Sellejärel kõneles eesti keeles Ed. T a m b e r g ja avas ühtlasi surnud seltsi asutaja liikme Joosep Kulpase portree, mis oli paigutatud seltsi saali seinale. Joosep Kulpase

mälestuseks tõusis publik püsti, kuna laulis kvartett Voldemar Göetsi juhatusel.

Välis-Eesti Ühingu nimel tervitas eesti seltsi „Uus Kodu“ tema aastapäeva puhul Alexander A u r.

Seltsi auliige snr. Paulo Penteado tervitas seltsi omalt poolt portugaliakeelse kõnega.

Tervitustelegramme olid saatnud seltsi auliige dr. Synesio Rangel Pestana, Finn B. Arnesen abikaasaga ja läti seltsi esimees N. Ozolinš.

Mälestusaktuse lõppedes publik laulis „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“.

Ed. Tamberg oli lavastanud aastapäeva puhuks vastava laulumängu. Seda jälgiti huviga ja saadeti rõkkavate aplausidega, jagades rohkesti kiitust näitlejatele. Laulumängu lõppedes kogunesid kõik lavale. Ed. Tamberg pidas publikule väikese kõne ja esitas kõiki näitlejaid kokkutulnud eestlasele. Pr. Schultsi ja Eduard Andersoni näitetegevus São Paulos ulatab juba 12 aastat tagasi. Teised, nii kui: pr. Muna, preilid Libad, hr. Ramm, hr. Reks, hr. Saaber, prl. Imberg, hr. Näpp, pr. Pensa, pr. Linnart, hr. Sügus ja preilid Linnartid, ulatab tegevus peamiselt „Uus Kodu“ tegevuse aega. Isegi etteitleja hr. Koppel toodi kastist valgele ja esitati publikule, niisama ka lavaseadja ja valgustuseffektide korraldaja hr. Monso. Esitati ka laulumängude orkestrante ühes oma juhi hr. I s s a l u g a.

Laulumängu lõppedes algas tants jazz-orkestri saatel, mis kestis hommikuni.

Eestlasi võttis seltsi aastapäeva mälestuspeost osa üle 200, kes viisid enestega kaasa hea mälestuse peost. A. A.

Sao Paulo eesti kogudus

mälestas oma kaheksandat aastapäeva pühapäeval, 18. juulil s. a. jumalateenistuse ja kirikukontserdiga.

Sao Paulo Eesti kogudus omab õpetaja August Viikmani, kes on hea jutlustaja ja kes omab oma väikese koguduse poolehoidu. Eestikeelseid jutlusi peetakse metodistide nägusas ja ruumikas kirikus, kus Eesti koguduse tarvitada on ka teisi ruume. Metodistide kogudus on väga küllalislahkelt Eesti kogudusele vastu tulnud ja Eesti kogudus on tänulik selle hea eest. Eesti koguduse köstriks on Aleksander Reeben.

Tähtsa päeva puhul küllalisena esines saksa ev. luteri koguduse laulukoor Jüri Viinamäe juhatusel, lauldes mitmed saksa keelsed laulud. Solistina esines Jüri Viinamägi, kelle laul kõlarikkas kirikus kõlas väga ilus. Duetti laulsid Leida Reeben (sopran) Jüri Viinamäega (bariton) ja Voldemar Goetz (bass) -Viinamägi.

Peale jutlust teatas Jüri Viinamägi, et järgmisel jumalateenistusel, peale selle

lõppu, koguduse teises ruumis näidatakse ülesvõtteid Eestist, praeguseid linnu, maju ja maastikke aparaadi abil ekraanil.

Sao Paulo Eesti evangeeliumi luteri koguduse aastapäeva jumalateenistusest ja kontserdist võtsid osa saja eestlase ümber.

Sao Paulo ev. luteri kogudusel on ka oma laulukoor, mida juhatab Jüri Viinamägi.

Sao Paulo eestlaste pühapäevakool, kus eesti lastele õpetatakse lugemist ja kirjutamist emakeeles, asub praegu ev. luteri eesti kiriku juures Jüri Viinamäe juhatusel, kes on pühapäevakooli õpetaja ja juhataja ühtlasi. Pühapäevakool kolis eesti seltsi „Uus Kodu“ juurest kiriku juurde ruumide paremuse pärast.

Siinjuures mõned lähemad andmed:

August Viikman asus Sao Pauloses 1932. a. Peale koguduse juhtustaja M. Madissoni ärasõitu Eestisse sai juhtustajaks August Viikman.

Kiriku asukoht on: Rua Liberdade, 117 Sao Paulo. „Eesti Kirikut“ ametlikult peetakse Saksa koguduse „Deutsche Evang. Gemeinde“ osakonnaks, mis asub Rua Visconde do Rio Branco nr. 34.

August Viikmani aadress on: Rua Piahy, 1002. Sao Paulo, Brasil.

A. Aur.

Harbiini eestlaste elust. Eüüakse jalgpalli.

Harbiini eestlaste arv, kes pidid juba k. a. kevadel tagasi rändama kodumaale, on viimasel ajal kokku kuivanud. Paljud on teenistust leidnud ning ei kavatse nüüpe kasutada sõiduvõimalust Eestisse. Ka on paljud tüdinenud ootamisest, kuna Venes valitsus, kes alul venitas sõiduhinna teatamisega, viivitab nüüid viisade andmisega.

*

Harbiini eestlased korjasid allveelae-vastiku sihtkapitali heaks kr. 381.85. Osa kogutud rahast — kr. 123.70 annetas Harbiini Eesti selts.

*

Suvel asutasid Harbiini eestlased seltsi juure jalgpallikomando, nimega „Tervis“. Komando koosneb 15 noorest mehest, nende hulgas 8 eestlast. Kapteniiks on eestlane Aleksander Antsoff. Suvel tuli „Tervis“ neljast teisejõrgu komandost esikohale.

Komando loomine tuleb panna konsul A. Lõhmuse arvele, kes organiseerimistödele suuresti kaasa aitas nii rahaliselt kui ka moraalselt. Komando esin-dajaks on eestlane B. Johnson — Harbiini rahvusvahelise jalgpalli liidu sekretär.

August Viikman oma naise, tütre ja pojaga.

Aluksne eesti selts ostab maja.

15. aug. pidas Aluksne E. H.-Selts üld-koosoleku. Koosoleku avas seltsi esimees J. Tiro. Koosoleku juhatajaks valiti Ed. Tiro (seltsi auliige).

Koosolek oli erakorralise tähtsusega, sest päevakorras oli seltsile maja ostmise küsimus. — Vaikselt ja üksmeelselt tehti otsus seltsile maja ära osta. Maja läheo maksma 23.000 Läti latti. Toetust on saadud kodumaalt E. V. valitsuselt 10.000 kr. kingitusena. Rüast h-rad Rosenfelt ja Birk on lubanud laenu 5000 Läti latti.

Päevakorrale tuli ka seltsi ehituskruuntide müügi küsimus. Tehti otsus, et kui olukord sunnib müüma, siis müüa ikka eestlasele. Tämutäheks kodumaale ja neile eesti poegadele, kes võitlesid ja langesid Aluksnes ja selle ümbruskonnas, ot-sustas tulevikus A. E. H.-Selts püstitada mälestusmonumendi. Et rändaja, kes korä juhtub mööda minema sellest mälestusmär-gist, jääks hetkekski mõtlema, et siin vöö-ral pinnal on vödelnud eesti pojad ja pal-juugi neist on langenud!

Koosolek lõpetati lauluga „Eestimaa, mu isamaa!“ A. Koikam.

Mitmesugust.

Saabunud ja labkunud väliseestlasi.

Suveks kodumaale tulnud väliseestlastest on sügise tulekuga Eestist paljud labkunud ning siirdunud tagasi oma endistesse asukohtadesse.

Rootsi—Ameerika liini kaudu sõitsid augustikuu jooksul P.-Ameerikasse: Mendel ja Ruth Stark, V.-E. Ü. liige Evala Kerman, Martha Stroberg, Konsantini Rasumoff, Fred Potra, Ühingu liige Liisa Erlagen, Minni ja Arthur Mürk, Karl Raudsepp, Alvine Joost, Helene Krapp, Friedrich ja Alma Tomingas, Anna Saatman, Samuel Strauss, Julie Ramst, Martin Ader, Christine Holz, Valter ja Konstanze Brunberg (kirjanik Ed. Bornhöhe poeg oma abikaasaga). 9. septembril alustasid sõitu üle ookeani: V.-E. Ü. liige Alfred Kivisepp, Endel Kallas, Minna Annus ja Elvine Sullivan.

5. augustil saabusid Rootsi—Ameerika liiniga kodumaale: Julius Kriegerberg, Mihail Lang, Andrei, Auguste ja Katarine Sederholm ning Martin Ader. 30. augustil tõi sama laevaliini Eestisse: Arnold, Margarit ja Sloyd Simon'i.

Cunard White Star liini laevaga sõitis 4. septembril P.-Ameerika ühendriikidesse George Masing ja 15. septembril lubas üle ookeani sõita Therese Kennedy.

Sama laevaliini alustas 27. aug. sõitu kodumaale V.-E. Ühingu liige pr. Linda Liblik, Kanadast.

Norddeutscher Lloyd Bremen'i laevaga jõudis 26. aug. kodumaale pisikene väliseestlane Nancy del Morris.

Nõukogude Venemaalt saabus Narva kaudu Eestisse 77-a. Kristian Treier ja ta naine 68-a. Anna Treier. Mõlemad lahkusid Eestist 36 a. eest ja elasid Põhja-Siberis.

Kuuldub, et lähemal ajal on oodata Nõukogude Venemaalt rohkesti eestlasi, kes tahavad jääda kodumaale elama. Peamiselt tulevat eestlasi kodumaale Kauge-Idast.

Augusti algul saabus Narva suvitama Stokholmi Eesti Seltsi esimaine pr. Ally Barren.

Kodumaad käis veel külastamas Prast pr. Hamza-Mell, kes oli viibinud välismaal 13 aastat.

9. augustil saabusid Itaalia ühendatud laevaliini Sydneyst V.E. Ühingu liikmed Jaak Peterson ja August Kask oma abikaasadega. Nad tulid peale 12-aastast Austraalias elamist jäädavalt kodumaale tagasi.

Välis-Eesti Ühingu teateid.

Välis-Eesti Ühingu alustas ülemaailmlise Välis-Eesti päeva pühitsemise eeltoodega. Ka käesoleval aastal saadeti kõikidele V.-E. organisatsioonidele ja Ühingu usaldusesindajale välja Välis-Eesti päeva pühitsemise kava ning muud materjalid. Käesoleval aastal pühitsetakse Välis-Eesti päeva 27. novembril (novembri viimasel laupäeval).

Koguteose „Välis-Eesti tegelased“ väljaandmine Ühingu poolt on väliseestlaste seas aratanud laialdast huvi. Nüüd on Välis-Eesti Ühingul juba suurem osa materjale koos, kuna puuduvaid andmeid on oodata lähemal ajal. Selle koguteose toimetuse tööd algavad oktoobrikuus. Koguteose ise ilmub tuleval kevadel, Välis-Eesti Ühingu 10. aastapäeval.

V.-E. Ühingu liikmeteks võeti vastu: Mäelo, Helmi, ajakirjanik-kirjanik ja naisorganisatsioonide tegelane, Tartu.

Dener, Aleksander, laulja, Pärnu. Kask, August, äritegelane Sydneyst, Tallinn.

Komissar, Aleksander, äriteenija, Tallinn.

Kulpas, Arnold, optik, Sao Paulo. Peterson, Jaak, äritegelane Sydneyst, Tallinn.

Väliseestlane muutis nime.

Endine tuntud Londoni seltskonnategelane ning Londoni Eesti Seltsi juhatusliige Eugen-Alfons Johanson eestistas hiljuti oma nime. Nüüdsest peale on ta nimi Mait Juhansoo.

Surma läbi labkunud väliseestlasi.

Augusti keskel uppus välisvetes Riguldist pärit noor meremees A. Vesterblom, 20 aastat vana. Kadumu teenis ühel kauge sõidu laeval ning sai õnnetut surma merel ujudes. Teda jäid leinama ta vanemad, kes on talupidajad Riguldis.

Vastutav- ja tegevtoimetaja: Ed. Riisman.

Talitusjuht: B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord. Tellimishind:

välismaal \$ 1.— (Ekr. 3.70 või vastav summa kursisedelil järgi muus rahas) aastas;

Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühingu, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 449-43. Tallinnas, 13. septembril 1937.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk Tallinnas, 1937.

HÄSTI
TOIMETATUD
AJALEHT on

„WABA MAA”

Ta igapäevased piltidega rikkalikult illustreeritud eriosakonnad haaravad kõiki lugejate huvialasid.

NAINE JA KODU

tegeleb naiste isetegevuse, seltskondlike, majanduslike, lastekasvatuse, perekonnaelu — üldse kõikide naiskõnustustega ning pakub näpunäiteid moe ja naise koduse töö alalt.

MAJANDUS

valgustab põlevamaid majanduselu päevaprobleeme ja toob kõikidest selle harudest ülevaatlikke kirjutisi ning iganädalaseid teateid.

FILMIMAAILMAST

on pühendatud kinoharrastajatele, pidades silmas nii kodu- kui ka välismaa filmisündmusi ning filmitegelasi, eriti aga kodumaise filmi arengut.

MAJAS JA AIAS

tahab abiks olla kodu ja selle ligema ümbruse korrastamisel, sisaldades kirjutisi aiandusest, mesindusest, kalandusest, majakorrastamisest, sisustusest jne.

TUUSLAR

raputab võrtsikat huumorit ja sapist pilget sõnas ning pildis, vaatleb igapäevase elu omapärasusi ja veidrusi, toob toredaid nalju ja anekdoote.

KULTUURKROONIKA

haarab teatri, kunsti, muusika, kirjanduse — üldse iganädalaseid kultuurialade nähteid nii kodu- kui välismaal.

IGA

VÄLISEESTLANE tellib

„WABA MAA”

„WABA MAA” maksab tellides
välismaale 1,15 dollarit kuus.

„Estonia” teater-restoran

Alumisel korral:

Teatrihooaja avamisega

iga päev soe baar 20 valiktoiduga

Spetsiaalroad: Hernesupp, Kalaseljanka

külmad suupisted

Eriliselt hästikoitud

„Frigidaire” elekter-külmetusletilt

vaadiõlu

Valges saalis

igal õhtul tants & kabaree

Punases saalis

uus meeleolu orkester

kella 1/21-st öösel

Reserveeritud

OSCAR STUDE, Tallinnas

Asutat. 1882 a.

EKSPEDITSIOONI ÄRI.

Inkasso — Kinnitamine — Laeva-
agendid.

Oma puksiirid ja laod raudtee
ühendusega. — Oma autopark.

Koninklijke Nederlandsche Stoomboot
Maatschappij, Amsterdam, esindaja. —

Osakonnad:

Pärnus, Pühavaimu 8.

Tartus, Ülikooli 44.

Valgas, Maleva 2.

Viljandis, Lossi 8.

Telegr. aadress igas kohas: „Studeos“.

INGLISE

**ELEKTRI-
LAMBID**

VICTORY

mis Riikliku katsekoja
andmetel

harukordse vastupidavusega (lamp põles üle 5000 tunni) **suure valgusjõu**
ja vähese voolutarvitusega on kvaliteetlampidest **odavamad**

PEALADU JA ESINDUS:
Estonia pst. 25, tel. 461-39

T.
Ü.

«MAJA»

ERA

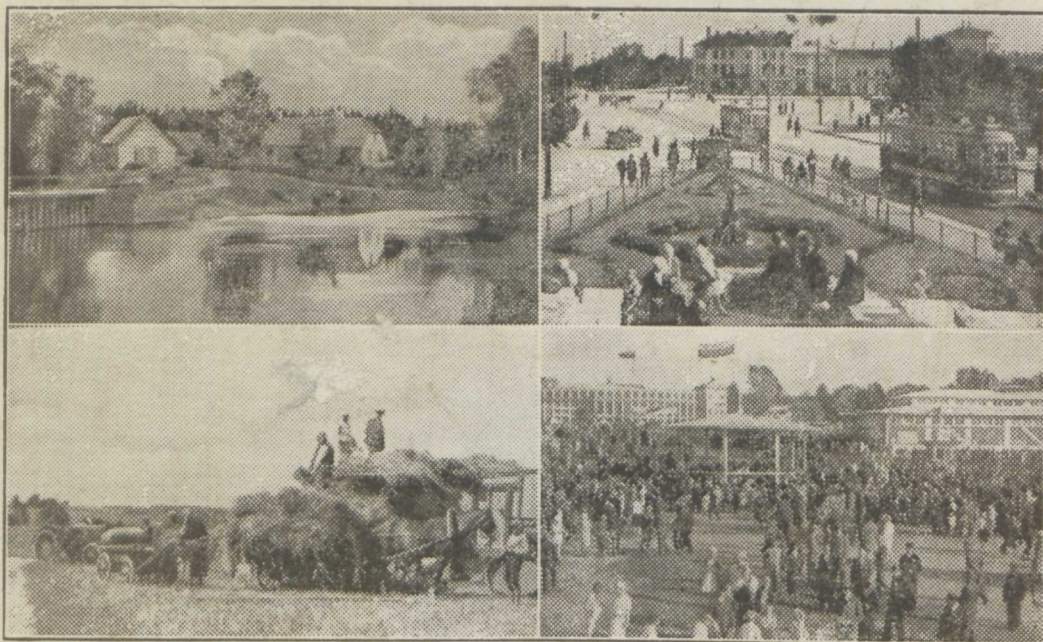
A/S. «TEKLA»

RIIDEKAUPLUSED

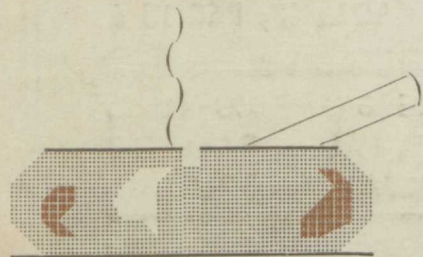
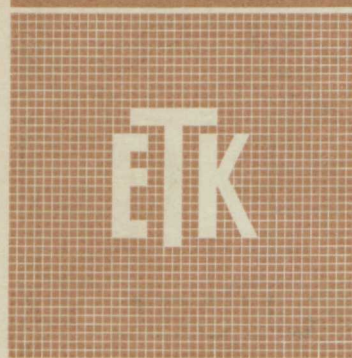
TALLINN, SUUR KARJA 15; PÄRNU 6

HAAPSALU, KURESSAARE, MUSTVEE,
NARVA, PETSERI, PÄRNU, RAKVERE,
VALGA, VILJANDI, VÖRU

Hind 25 senti ehk \$ -10.

M A A L,
L I N N A S
J A A L E V I S

igäüks oma parimaid töö-
saavutusi austaja tarvitab

omatööstuse

ETK

meistersuitse

**AHTO
TURIST
KULDMEDAL**

EESTI
RAHVUSRAHMATUKOGU
AR